YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

9 päivänä heinäkuuta 2003 *

Asiassa T-220/00,

Cheil Jedang Corp., kotipaikka Lontoo (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan A. R. M. Bell, solicitor, asianajaja R. P. Gerrits ja J. Killick, barrister, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään W. Wils ja R. Lyal, avustajanaan J. Flynn, barrister, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamisesta (Asia COMP/36.545/F3 — aminohapot) (EYVL 2001, L 152, s. 24) 7 päivänä kesäkuuta 2000 tehdyn komission päätöksen 2001/418/EY osittaista kumoamista tai kantajalle määrätyn sakon alentamista,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras sekä tuomarit V. Tiili ja P. Mengozzi,

kirjaaja: hallintovirkamies D. Christensen,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 24.4.2002 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Käsiteltävän asian taustalla olevat tosiseikat

1 Korealaisen Samsung-konsernin perustama Cheil Jedang Corp. (jäljempänä Cheil tai kantaja) on lääke- ja elintarvikealalla toimivan yrityskonsernin emoyhtiö. Cheil tuli lysiinimarkkinoille vuonna 1991.

2 Lysiini on tärkein eläinten ruokinnassa ravintoaineena käytetty aminohappo. Synteettistä lysiiniä käytetään lisäaineena ravinnossa, joka ei sisällä riittävästi luonnonlysiiniä, esimerkiksi viljakasveissa, jotta ravitsemustieteilijät kykenisivät

suunnittelemaan eläinten ravitsemustarpeita vastaavia valkuaisainepohjaisia ruokavalioita. Ravinto, johon lisätään synteettistä lysiiniä, voi myös korvata ravinnon, joka sisältää riittävän määrän luonnonlysiiniä, kuten soija.

3 Federal Bureau of Investigationin vuonna 1995 Yhdysvalloissa tekemän salaisen tutkimuksen päätteeksi tehtiin tarkastuksia useiden lysiinimarkkinoilla toimivien yritysten tiloissa. Elo- ja lokakuussa 1996 Yhdysvaltain viranomaiset väittivät Archer Daniels Midland Co:n (jäljempänä ADM Company) sekä Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd:n, Sewon Corp. Ltd:n, Cheilin ja Ajinomoto Co. Inc:n muodostaneen yhteistoimintajärjestelyn, jonka yhteydessä ne vahvistivat lysiinin hinnat ja jakoivat keskenään tämän tuotteen myyntikiintiöt kesäkuun 1992 ja kesäkuun 1995 välisenä aikana. Asiaa käsitellyt tuomioistuin määräsi Yhdysvaltain oikeusministeriön kanssa tehtyjen sopimusten perusteella näille yrityksille sakkoja, eli 10 miljoonan Yhdysvaltain dollarin (USD) suuruisen sakon Kyowa Hakko Kogyolle ja Ajinomotolle, 70 miljoonan USD:n suuruisen sakon ADM Companylle ja 1,25 miljoonan USD:n suuruisen sakon Cheilille. Sewon Corp:lle määrätty sakko oli tämän antamien tietojen mukaan 328 000 USD. Lisäksi kolme ADM Companyn johtajaa tuomittiin vankeusrangaistuksiin ja sakkoihin heidän osuudestaan yhteistoimintajärjestelyssä.

4 Ajinomoto ehdotti heinäkuussa 1996 sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon 96/C 207/04 (EYVL 1996, C 207, s. 4; jäljempänä yhteistyötiedonanto) perusteella komissiolle yhteistyötä, jotta tämä voisi näyttää toteen kartellin olemassaolon lysiinimarkkinoilla ja sen vaikutukset Euroopan talousalueella (ETA).

5 Komissio teki 11.6. ja 12.6.1997 tarkastuksia ADM Companyn ja Kyowa Hokko Europe GmbH:n Euroopassa sijaitsevissa yhtiöissä 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen [81] ja [82] artiklan ensimmäisen täytäntöönpanoasetus, EYVL 1962, 13, s. 204) 14 artiklan

3 kohdan mukaisesti. Näiden tarkastusten jälkeen Kyowa Hakko Kogyo ja Kyowa Hakko Europe ilmaisivat halunsa tehdä yhteistyötä komission kanssa ja toimittivat sille tiettyjä tietoja, jotka koskivat muun muassa lysiinintuottajien pitämien kokousten aikajärjestystä.

6 Komissio osoitti 28.7.1997 asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla ADM Companylle ja sen eurooppalaiselle tytäryhtiölle Archer Daniels Midland Ingredients Ltd:lle (jäljempänä ADM Ingredients), Sewon Corp:lle ja sen eurooppalaiselle tytäryhtiölle Sewon Europe GmbH:lle (jäljempänä yhdessä Sewon) sekä Cheilille tietopyynnöt, jotka koskivat niiden käyttäytymistä aminohappomarkkinoilla ja näissä pyynnöissä yksilöityjä kartellin kokouksia. Cheil esitti tiivistelmän siitä, mitä näissä kokouksissa oli käsitelty, ja antoi tietoja kokouksista, joita pyynnössä ei ollut mainittu.

7 Komissio osoitti saamiensa tietojen perusteella 30.10.1998 väitetiedoksiannon kantajalle ja muille asianomaisille yrityksille, eli ADM Companylle ja ADM Ingredientsille (jäljempänä yhdessä ADM), Ajinomotolle ja sen eurooppalaiselle tytäryhtiölle Eurolysine SA:lle (jäljempänä yhdessä Ajinomoto), Kyowa Hakko Kogyolle ja sen eurooppalaiselle tytäryhtiölle Kyowa Hakko Europelle (jäljempänä yhdessä Kyowa), Daesang Corp. (aikaisemmin Sewon Corp.) ja sen eurooppalaiselle tytäryhtiölle Sewon Europelle, koska se katsoi niiden rikkoneen EY 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA:sta tehdyn sopimuksen (jäljempänä ETA-sopimus) 53 artiklan 1 kohtaa. Väitetiedoksiannossaan komissio katsoi näiden yritysten vahvistaneen lysiinin hinnat ETA:ssa sekä näitä markkinoita koskevat myyntikiintiöt sekä vaihtaneen myyntimääriään koskeneita tietoja syyskuusta 1990 (Ajinomoto, Kyowa ja Sewon), maaliskuusta 1991 (Cheil) ja kesäkuusta 1992 (ADM) lähtien kesäkuuhun 1995 saakka.

8 Sen jälkeen kun asianomaisia yrityksiä oli kuultu 1.3.1999 pidetyssä kuulemistilaisuudessa, komissio lähetti niille 17.8.1999 täydentävän väitetiedoksiannon, joka koski yhteistoimintajärjestelyn kestoa ja johon kantaja vastasi 7.10.1999.

9 Komissio teki menettelyn päätteeksi 7.6.2000 päätöksen 2001/418/EY EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltamisesta (Asia COMP/36.545/F3 — aminohapot) (EYVL 2001, L 152, s. 24, jäljempänä päätös). Päätös annettiin kantajalle tiedoksi 16.6.2000 päivätyllä kirjeellä.

10 Päätös sisältää seuraavat määräykset:

"*1 artikla*

[ADM Company] ja sen eurooppalainen tytäryhtiö [ADM Ingredients], Ajinomoto Company, Incorporated ja sen eurooppalainen tytäryhtiö Eurolysine SA, Kyowa Hakko Kogyo Company Limited ja sen eurooppalainen tytäryhtiö Kyowa Hakko Europe GmbH, Daesang Corporation ja sen eurooppalainen tytäryhtiö Sewon Europe GmbH sekä [Cheil], ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla synteettisen lysiinin hintoja, myyntimääriä ja myyntimääriä koskevien yksittäisten tietojen vaihtoa koskeviin sopimuksiin, jotka kattavat koko Euroopan talousalueen.

Rikkominen on kestänyt:

a) [ADM Companyn] ja [ADM Ingredientsin] tapauksessa 23 päivästä kesäkuuta 1992 alkaen 27 päivään kesäkuuta 1995,

b) Ajinomoto Company, Incorporatedin ja Eurolysine SA:n tapauksessa ainakin heinäkuusta 1990 alkaen 27 päivään kesäkuuta 1995,

c) Kyowa Hakko Kogyo Company Limitedin ja Kyowa Hakko Europe GmbH:n tapauksessa ainakin heinäkuusta 1990 alkaen 27 päivään kesäkuuta 1995,

d) Daesang Corporationin ja Sewon Europe GmbH:n tapauksessa ainakin heinäkuusta 1990 alkaen 27 päivään kesäkuuta 1995,

e) [Cheilin] tapauksessa 27 päivästä elokuuta 1992 alkaen 27 päivään kesäkuuta 1995.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa mainituille yrityksille määrätään seuraavat sakot artiklassa todetusta rikkomisesta:

a) [ADM Companylle] ja [ADM Ingredientsille] 47 300 000 euron sakko, jonka maksamisesta ne vastaavat yhteisvastuullisesti;

b) Ajinomoto Company, Incorporatedille ja Eurolysine SA:lle 28 300 000 euron sakko, jonka maksamisesta ne vastaavat yhteisvastuullisesti;

c) Kyowa Hakko Kogyo Company Limitedille ja Kyowa Hakko Europe GmbH:lle 13 200 000 euron sakko, jonka maksamisesta ne vastaavat yhteisvastuullisesti;

d) Daesang Corporationille ja Sewon Europe GmbH:lle 8 900 000 euron sakko, jonka maksamisesta ne vastaavat yhteisvastuullisesti;

e) [Cheilille] 12 200 000 euron sakko.

— — "

11 Sakkojen määrää laskiessaan komissio sovelsi päätöksessä menetelmää, joka on esitetty asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annetuissa suuntaviivoissa (EYVL 1998, C 9, s. 3, jäljempänä suuntaviivat) sekä yhteistyötiedonannossa.

12 Sakon perusmäärä yksilöitiin ensin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella Cheilin osalta 19,5 miljoonaksi euroksi. Sakon perusmääräksi vahvistettiin 42 miljoonaa euroa Ajinomoton, 21 miljoonaa euroa Kyowan, 39 miljoonaa euroa ADM:n ja 21 miljoonaa euroa Sewonin osalta (päätöksen 314 perustelukappale).

13 Vahvistaessaan sakkojen laskentapohjan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella komissio totesi aluksi, että asianomaiset yritykset olivat syyllis-

tyneet erittäin vakavaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, kun otetaan huomioon sen luonne, sen konkreettiset vaikutukset ETA:n lysiinimarkkinoihin ja asianomaisten maantieteellisten markkinoiden laajuus. Tämän jälkeen se arvioi kilpailusääntöjen rikkomisen viimeisen vuoden kokonaisliikevaihtojen perusteella, että rikkomiseen osallistuneiden yritysten kokoerot olivat erittäin suuret, joten se kohteli niitä eri tavoin. Näin ollen sakon laskentapohjaksi vahvistettiin 30 miljoonaa euroa ADM:n ja Ajinomoton osalta ja 15 miljoonaa euroa Kyowan, Cheilin ja Sewonin osalta (päätöksen 305 perustelukappale).

14 Jotta kunkin yrityksen kilpailusääntöjen rikkomisen kesto voitaisiin ottaa huomioon ja sakon perusmäärä kyettäisiin vahvistamaan niille kaikille, tällä tavoin määritettyä laskentapohjaa korotettiin 10 prosenttia vuotta kohden eli ADM:n ja Cheilin osalta 30 prosenttia ja Ajinomoton, Kyowan ja Sewonin osalta 40 prosenttia (päätöksen 313 perustelukappale).

15 Toiseksi ADM:lle ja Ajinomotolle määrättyjen sakkojen perusmäärää korotettiin raskauttavien olosuhteiden vuoksi 50 prosenttia eli 19,5 miljoonalla eurolla ADM:n osalta ja 21 miljoonalla eurolla Ajinomoton osalta sillä perusteella, että näillä yrityksillä oli ollut johtava rooli kilpailusääntöjen rikkomisessa (päätöksen 356 perustelukappale).

16 Kolmanneksi komissio alensi lieventävien olosuhteiden perusteella Sewonille kilpailusääntöjen rikkomisen keston vuoksi määrättyä lisäsakkoa 20 prosenttia sen vuoksi, että kyseinen yritys oli toiminut yhteistoimintajärjestelyssä passiivisesti vuoden 1995 alusta lähtien (päätöksen 365 perustelukappale). Lisäksi komissio alensi kunkin asianomaisen yrityksen sakkojen perusmäärää 10 prosenttia sillä perusteella, että nämä kaikki olivat lopettaneet kilpailusääntöjen rikkomisen heti viranomaisten puututtua ensi kertaa asiaan (päätöksen 384 perustelukappale).

17 Neljänneksi komissio alensi sakkojen määrää "merkittävästi" yhteistyötiedonannon D jaksossa tarkoitetulla tavalla. Tällä perusteella komissio alensi Ajinomoton ja Sewonin sakkoa 50 prosenttia siitä, mitä niille olisi määrätty, jos ne eivät olisi osallistuneet yhteistyöhön, Kyowalle ja Cheilille määrättyä sakkoa 30 prosenttia ja ADM:lle määrättyä sakkoa 10 prosenttia (päätöksen 431, 432 ja 435 perustelukappale).

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset

18 Kantaja nosti nyt käsiteltävän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 23.8.2000 jättämällään kannekirjelmällä.

19 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (neljäs jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ja pyysi prosessinjohtotoimena komissiota vastaamaan kirjallisesti tiettyihin kysymyksiin. Vastaaja noudatti tätä pyyntöä määräajassa.

20 Asianosaiset esittivät suulliset lausumansa ja vastauksensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin 24.4.2002 pidetyssä istunnossa.

21 Kantaja vaatii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta

— kumoamaan päätöksen kokonaan tai osittain

— velvoittamaan komission korvaamaan kaikki oikeudenkäyntikulut

— määräämään muista mahdollisista oikeudenmukaisen käsittelyn edellyttämistä toimenpiteistä.

22 Komissio vaatii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta

— hylkäämään kanteen perusteettomana

— velvoittamaan kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

23 Kanteessa on esitetty kolme pääasiallista kanneperustetta. Kantaja arvostelee komissiota ensinnäkin siitä, että tämä on laskenut sakon määrän suuntaviivoissa vahvistettujen perusteiden mukaisesti. Toiseksi kantaja vetoaa useisiin suuntaviivojen määräysten rikkomisiin sekä ilmeisiin arviointivirheisiin yhtäältä kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston ja toisaalta lieventävien olosuhteiden tutkimisessa. Kolmanneksi kantaja väittää, että päätöstä ei ole perusteltu riittävästi tiettyjen sakon määrän laskemista koskevien seikkojen osalta.

24 Tässä vaiheessa on todettava, että vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelta on vaadittu päätöksen kumoamista "kokonaan" tai osittain, kaikilla edellä mainituilla kanneperusteilla pyritään kyseenalaistamaan ainoastaan päätöksen se osa, joka koskee sakkoja, ja erityisesti päätöksen 2 artikla, jolla komissio vahvisti kantajalle määrätyn sakon suuruuden 12 200 000 euroksi.

1. *Suuntaviivojen sovellettavuus*

Asianosaisten lausumat

Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen

25 Kantaja väittää komission loukanneen luottamuksensuojan periaatetta, kun se on soveltanut suuntaviivoja sakon määrää laskiessaan ottamatta huomioon sellaisten yhtiöiden tilannetta, jotka ovat kantajan tavoin tehneet komission kanssa yhteistyötä ennen suuntaviivojen antamista.

26 Kantaja muistuttaa, että oikeuskäytännön mukaan luottamuksensuojan periaate edellyttää muun muassa sitä, että mikäli oikeudellista sääntelyä muutetaan, komission on otettava huomioon sellaisten yritysten tilanne, jotka ovat antaneet peruuttamattomia sitoumuksia tuolloin voimassa olleiden sääntöjen perusteella, ja toteutettava tarvittaessa siirtymätoimenpiteitä (asia 74/74, CNTA v. komissio, tuomio 14.5.1975, Kok. 1975, s. 533, Kok. Ep. II, s. 469).

27 Tässä tapauksessa suuntaviivoihin perustuva sakon määrän laskentamenetelmä poikkesi komission aikaisemmasta päätöksentekokäytännöstä, jonka mukaan sakot eivät ylittäneet 10:tä prosenttia kyseisen tuotteen myynnistä yhteisössä saadusta liikevaihdosta. Suuntaviivojen soveltamisesta Cheiliin on näin ollen ollut se seuraus, että sille on määrätty seitsemän kertaa suurempi sakko kuin sille olisi määrätty, mikäli komissio olisi soveltanut aiemmin voimassa ollutta menetelmää. Koska Cheil oli myöntänyt syyllisyytensä ja esittänyt komissiolle todisteita aikana, jolloin suuntaviivojen antaminen ei ollut vielä suunnitteilla, tämän uuden sakkojen laskentamenetelmän soveltaminen on loukannut yhteistyötiedonannolla tiedonannon E jakson 3 kohdan mukaisesti luotua perusteltua luottamusta ja ollut ristiriidassa komission päätöksentekokäytännön kanssa. Sen sijaan, että Cheilin sakkoa olisi alennettu sen yhteistyöpanoksen perusteella, sille määrättyä sakkoa on näet korotettu.

Seuraamusten taannehtivuuskiellon periaatteen loukkaaminen

28 Kantaja väittää komission loukanneen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn, Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun Euroopan yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 7 artiklassa vahvistettua seuraamusten taannehtivuuskiellon periaatetta, joka kuuluu yhteisön oikeuden yleisiin periaatteisiin (asia 63/83, Kirk, tuomio 10.7.1984, Kok. 1984, s. 2689, Kok. Ep. VII, s. 605, 22 kohta).

29 Kantaja esittää tässä yhteydessä, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kappaleessa kielletään paitsi henkilön tuomitseminen teosta, jota ei ollut kielletty silloin, kun se tehtiin, myös rikoksentekohetkellä sovellettua ankaramman rangaistuksen määrääminen. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että Euroopan ihmisoikeussopimuksella on yhteisön oikeudessa erityinen merkitys (ks. mm. asia C-260/89, ERT, tuomio 18.6.1991, Kok. 1991, s. I-2925, Kok. Ep. XI, s. I-221), ja sen mukaisesti yhteisön tuomioistuinten on valvottava, että komissio ei loukkaa seuraamusten tai rikosoikeudellisten säännösten taannehtivuuskiellon periaatetta.

30 Tätä periaatetta on noudatettava myös yhteisön kilpailuoikeuden alalla, koska oikeuskäytännössä on tunnustettu, että asetuksen N:o 17 nojalla määrätyt sakot ovat rangaistuksen luonteisia tai rangaistuksen kaltaisia.

31 Kantaja päättelee tämän perusteella, että komissio ei voi määrätä sille ankarampaa seuraamusta kuin se, joka oli sovellettavissa kilpailusääntöjen rikkomisen tekohetkellä tai ainakin silloin, kun se myönsi osallistuneensa kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kantajan mukaan komission määräämien sakkojen suuruus oli tuolloin 10 prosenttia asianomaisen tuotteen myynnistä Euroopan yhteisössä saadusta liikevaihdosta, mikä olisi Cheilin osalta merkinnyt noin 1,7 miljoonaa euron sakkoa. Soveltaessaan suuntaviivoja päätöksentekokäytäntönsä noudattamisen sijasta komissio on siis, kuten se päätöksessäänkin (318 perustelukappale) myöntää, menettelyn aikana muuttanut normaalisti sovellettuja seuraamuksia ja erityisesti ankaroittanut Cheilille määrättyä sakkoa vahvistamalla sen 12,2 miljoonaksi euroksi.

32 Komissio väittää lähinnä, että se ei ole loukannut luottamuksensuojan periaatetta eikä seuraamusten taannehtivuuskiellon periaatetta soveltaessaan päätöksessä suuntaviivoja.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen

33 Ensinnäkin on muistettava, että kaikilla oikeussubjekteilla, jotka ovat sellaisessa tilanteessa, josta ilmenee, että heille on yhteisön toimielimen toiminnan vuoksi syntynyt perusteltuja odotuksia, on oikeus vedota luottamuksensuojan peri-

aatteeseen (asia 265/85, Van den Bergh en Jurgens ja Van Dijk Food Products v. komissio, tuomio 11.3.1987, Kok. 1987, s. 1155, 44 kohta ja asia C-152/88, Sofrimport v. komissio, tuomio 26.6.1990, Kok. 1990, s. I-2477, 26 kohta). Tämän periaatteen loukkaamiseen ei sitä vastoin voida vedota, jollei yhteisön toimielin ole antanut asiassa täsmällisiä vakuutuksia (ks. asia T-290/97, Mehibas Dordtselaan v. komissio, tuomio 18.1.2000, Kok. 2000, s. II-15, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 On toiseksi muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (asia C-350/88, Delacre ym. v. komissio, tuomio 14.2.1990, Kok. 1990, s. I-395, 33 kohta ja asia C-1/98 P, British Steel v. komissio, tuomio 23.11.2000, Kok. 2000, s. I-10349, 52 kohta) taloudelliset toimijat eivät voi asettaa perusteltua luottamustaan siihen, että tietyllä hetkellä olemassa oleva oikeudellinen tilanne pysyisi ennallaan, kun sen muuttaminen on yhteisön toimielinten harkintavallassa.

35 Yhteisön kilpailusääntöjen osalta oikeuskäytännöstä ilmenee selvästi (ks. mm. yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 109 kohta), että niiden tehokas soveltaminen edellyttää sitä, että komissio voi milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa yhteisön kilpailupolitiikan tarpeita vastaavaksi. Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyyppisistä rikkomisista, se ei näin ollen estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa.

36 Lisäksi kyseisen oikeuskäytännön mukaan komissio ei myöskään ole väitetiedoksiannossa velvollinen ilmoittamaan siitä, että se mahdollisesti muuttaa politiikkaansa sakkojen yleisen suuruusluokan osalta, koska tällainen mahdollisuus on sidoksissa kilpailupolitiikan yleisiin näkökohtiin, joilla ei ole suoraa yhteyttä kysymyksessä olevien asioiden erityisolosuhteisiin (em. asia Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomion 22 kohta).

37 Koska komissio on antanut suuntaviivat, joissa se on vahvistanut uuden yleisen menettelytavan sakkojen määrän laskemiseen, ennen kullekin kartellin jäsenenä olleelle yritykselle osoitettua väitetiedoksiantoa ja nyt käsiteltävään asiaan liittyvistä erityisistä seikoista riippumatta, kantaja ei varsinkaan voi arvostella komissiota siitä, että se on soveltanut niitä määrittäessään sakon suuruuden, ellei se osoita, mitä tässä tapauksessa ei ole tapahtunut, että sille on viranomaisten toiminnan vuoksi syntynyt perusteltuja päinvastaisia odotuksia.

38 Kantaja väittää tältä osin, että yhteistyötiedonannossa annettiin ymmärtää, että kun se päättäisi tehdä yhteistyötä, siihen sovellettaisiin komission normaalisti käyttämää sakkojen määrän laskemismenetelmää.

39 On näet todettava, että kyseisen tiedonannon E jakson 3 kohdassa komissio ilmaisee olevansa "tietoinen siitä, että tämä ilmoitus johtaa oikeutettuihin odotuksiin, joihin yritykset voivat turvautua paljastaessaan kartellin komissiolle".

40 Kun otetaan kuitenkin huomioon yhteistyötiedonannon tarkoitus, joka sen A jakson 3 kohdan mukaan on "määritell[ä] ne edellytykset, joilla komission kanssa kartelleja koskevissa tutkimuksissa yhteistyössä olevat yritykset voidaan vapauttaa sakoista tai niille muussa tapauksessa määrättyjä sakkoja lievennetään", ne "perustellut odotukset", joita kantajalla saattoi oikeutetusti olla, voivat koskea yksinomaan sen yhteistyöpanoksen perusteella myönnettäviin alennuksiin liittyviä yksityiskohtaisia sääntöjä eikä sen sakon määrää, joka kantajan olisi "muussa tapauksessa" pitänyt suorittaa, tai laskentamenetelmää, jota sen määrittämiseksi voitaisiin käyttää.

41 Lisäksi on huomautettava, että kantaja ei väitä saaneensa komission virkamiehiltä täsmällisiä vakuutuksia, joiden perusteella sille olisi uskoteltu, että ennen suuntaviivojen julkaisemista noudatetuksi väitetty laskentamenetelmä olisi pidetty voimassa.

42 Näin ollen luottamuksensuojan periaatteen loukkaamista koskeva kanneperuste on hylättävä.

Seuraamusten taannehtivuuskiellon periaatteen loukkaaminen

43 On muistettava, että rikoslainsäädännön taannehtivuuskiellon periaate on kaikkien jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksille yhteinen periaate, joka on vahvistettu myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklassa ja joka on erottamaton osa niitä yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamisen yhteisöjen tuomioistuin varmistaa (em. asiassa Kirk annetun tuomion 22 kohta ja asia T-23/99, LR AF 1998 v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok. 2002, s. II-1705, 219 kohta).

44 Vaikka asetuksen N:o 17 15 artiklan 4 kohdan mukaan päätökset, joissa määrätään sakkoja kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi, eivät ole luonteeltaan rikosoikeudellisia (asia T-83/91, Tetra Pak v. komissio, tuomio 6.10.1994, Kok. 1994, s. II-755, Kok. Ep. XVI, s. II-1, 235 kohta), komission on joka tapauksessa noudatettava yhteisön oikeuden yleisiä oikeusperiaatteita ja etenkin taannehtivuuskiellon periaatetta hallinnollisissa menettelyissään, jotka voivat perustamissopimuksen kilpailusääntöjä sovellettaessa johtaa seuraamusten määräämiseen (ks. vastaavasti puolustautumisoikeuksien osalta asia 322/81, Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983, Kok. 1983, s. 3461, Kok. Ep. VII, s. 339, 7 kohta ja em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 220 kohta).

45 Näiden periaatteiden noudattaminen edellyttää, että yritykselle määrätyt seuraamukset kilpailusääntöjen rikkomisesta vastaavat seuraamuksia, joista oli säädetty rikkomisen tapahtumishetkellä (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 221 kohta).

46 Tältä osin on syytä täsmentää, että seuraamukset, joita komissio voi määrätä kilpailusääntöjen rikkomisesta, on määritelty asetuksen N:o 17 15 artiklassa ja että kyseinen asetus on annettu ennen tarkasteltavana olevan kilpailusääntöjen rikkomisen alkamista. Toisaalta on syytä muistaa, että komissiolla ei ole toimivaltaa muuttaa asetusta N:o 17 tai poiketa siitä edes itse itselleen asettamiensa yleisten sääntöjen perusteella. Toisaalta on todettava, että vaikka on selvää, että komissio on määrittänyt kantajalle määräämänsä sakon suuntaviivoissa esitetyn yleisen laskutavan mukaisesti, se on kuitenkin näin tehdessään rajoittunut asetuksen N:o 17 15 artiklassa määritettyjen seuraamusten määräämiseen (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 222 kohta).

47 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan nimittäin "komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, joka on vähintään 1 000 ja enintään 1 000 000 laskentayksikköä taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta — — rikkovat perustamissopimuksen [81] artiklan 1 kohtaa — — ". Saman artiklan mukaan "sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto" (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 223 kohta).

48 Suuntaviivojen 1 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan sakon määrää laskettaessa perusmäärä määritetään rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella, ja nämä ovat ainoat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa vahvistetut perusteet (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 224 kohta).

49 Suuntaviivojen mukaan komissio ottaa sakon määrää laskiessaan laskentapohjaksi rikkomisen vakavuuden perusteella määrittämänsä summan (jäljempänä yleinen laskentapohja). Rikkomisen vakavuuden arvioinnissa on otettava huomioon sen laatu, sen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja laajuus asian kannalta merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla (1 kohdan a alakohdan ensimmäinen alakohta). Rikkomiset voidaan jakaa kolmeen luokkaan, nimittäin vakavaa vähäisempiin, vakaviin ja erittäin vakaviin rikkomisiin. Vakavaa vähäisemmästä rikkomisesta määrättävä sakko voi olla 1 000 ecusta 1 miljoonaan ecuun, ja vakavien rikkomisten osalta sakko voi olla 1 miljoonasta 20 miljoonaan ecuun; sen sijaan erittäin vakavasta rikkomisesta määrättävä sakko voi olla yli 20 miljoonaa ecua (1 kohdan a alakohdan toisen alakohdan ensimmäinen, toinen ja kolmas luetelmakohta) (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 225 kohta).

50 Tämän jälkeen suuntaviivoissa todetaan, että kussakin luokassa määrättyjen seuraamusten asteikko antaa mahdollisuuden vaihdella yritykseen sovellettavaa seuraamusta rikkomisen laadun mukaan, erityisesti "vakavien" ja "erittäin vakavien" rikkomisten luokissa (1 kohdan A alakohdan kolmas alakohta). Lisäksi on tarpeen ottaa huomioon rikkomisiin syyllistyneiden todellinen taloudellinen kapasiteetti aiheuttaa vahinkoa muille talouden toimijoille ja erityisesti kuluttajille, ja määrittää sakon määrä tasolle, joka on riittävän varoittava (1 kohdan A alakohdan neljäs alakohta). Huomioon voidaan myös ottaa se, että suurilla yrityksillä on useimmiten tarpeelliset infrastruktuurit, jotka antavat niille oikeudellista ja taloudellista tietoa, jolloin niillä on mahdollisuus arvioida paremmin toimintaansa mahdollisesti liittyviä rikkomisia ja niistä aiheutuvia kilpailuoikeudellisia seurauksia (1 kohdan A alakohdan viides alakohta) (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 225 ja 226 kohta).

51 Tapauksissa, joissa on mukana useita yrityksiä, kuten kartelleissa, voi olla tarpeen vaihdella kussakin edellä mainitussa kolmessa luokassa määritettyjä määriä, jotta voitaisiin ottaa huomioon kilpailusääntöjen rikkomisten tapauskohtainen painoarvo ja siten kunkin yrityksen suorittaman rikkomisen todellinen vaikutus kilpailuun erityisesti silloin, kun samanlaisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin syyllistyneet yritykset ovat huomattavan erikokoisia; näin voidaan siis mukauttaa

yleistä laskentapohjaa kunkin yrityksen erityispiirteiden mukaan (jäljempänä erityinen laskentapohja) (1 kohdan A alakohdan kuudes alakohta) (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 227 kohta).

52 Kilpailusääntöjen rikkomisten keston osalta suuntaviivoissa erotetaan toisistaan lyhytaikainen rikkominen (yleensä alle yksi vuosi), jonka osalta rikkomisen vakavuuden perusteella määritettyyn määrään ei pitäisi tehdä lisäystä, keskipitkän ajan kestävä rikkominen (yleensä yhdestä viiteen vuotta), jonka osalta se voi olla 50 prosenttia rikkomisen vakavuuden perusteella määrätystä määrästä, ja pitkäaikainen rikkominen (yleensä yli viisi vuotta), jonka osalta lisäys voidaan vahvistaa 10 prosentiksi vuotta kohden rikkomisten vakavuuden perusteella määrätystä määrästä (1 kohdan B alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäinen, toinen ja kolmas luetelmakohta) (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 228 kohta).

53 Suuntaviivoissa esitetään tämän jälkeen esimerkinomaisesti luettelo raskauttavista ja lieventävistä olosuhteista, jotka voidaan ottaa huomioon perusmäärän suurentamiseksi tai pienentämiseksi, sekä viitataan yhteistyötiedonantoon (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 229 kohta).

54 Yleisesti suuntaviivoissa täsmennetään, että lopullinen kyseisen kaavan mukaan laskettu sakkosumma (perusmäärä, jota korotetaan tai alennetaan prosenttiosuudella), ei saa missään tapauksessa ylittää 10 prosenttia yrityksen koko maailmasta kertyvästä liikevaihdosta asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti (5 kohdan a alakohta). Lisäksi suuntaviivoissa todetaan, että sen jälkeen kun edellä mainitut laskelmat on tehty, on syytä tarkastella olosuhteiden mukaan tiettyjä objektiivisia tietoja, kuten erityistä taloudellista ympäristöä, rikkomiseen syyllistyneiden mahdollisesti saamia taloudellisia tai rahoituksellisia etuja, kyseessä olevien yritysten ominaispiirteitä sekä niiden todellista maksukykyä erityisessä sosiaalisessa toimintakentässään, jotta voitaisiin lopullisesti mukauttaa suunniteltujen sakkojen määrä (5 kohdan b alakohta) (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 230 kohta).

55 Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että suuntaviivoissa esitetyn menetelmän mukaan sakkojen määrä lasketaan edelleenkin asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa mainitun kahden arviointiperusteen eli rikkomisen vakavuuden ja keston mukaisesti ja laskennassa noudatetaan kunkin yrityksen liikevaihtoon suhteutettua enimmäismäärää, josta säädetään samassa säännöksessä (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 231 kohta).

56 Suuntaviivojen ei näin ollen voida katsoa ulottuvan kyseisessä artiklassa määritellyn seuraamuksia koskevan oikeudellisen kehyksen ulkopuolelle (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 232 kohta).

57 Toisin kuin kantaja väittää, suuntaviivojen aikaansaama muutos komission hallintokäytäntöön ei myöskään merkitse sitä, että sakon suuruuden arviointia koskeva oikeudellinen kehys olisi muuttunut rikoslainsäädännön taannehtivuuskieltoa koskevan yleisen periaatteen tai oikeusvarmuuden periaatteen vastaisesti (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 233 kohta).

58 Komission aiemmin noudattama päätösmenettely ei ensinnäkään itsessään ole sakkojen määrittämistä koskeva oikeudellinen kehys kilpailuoikeuden alalla, koska tällainen kehys on määritetty ainoastaan asetuksessa N:o 17 (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 234 kohta).

59 Kun toisaalta otetaan huomioon asetuksessa N:o 17 komissiolle jätetty harkintavalta, se, että komissio on ottanut käyttöön uuden sakkojen laskutavan, joka saattaa joissain tilanteissa johtaa sakon määrän kasvuun kuitenkaan ylittämättä samassa asetuksessa säädettyä enimmäismäärää, ei tarkoita, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja sakkoja olisi taannehtivasti korotettu (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 235 kohta).

60 Tältä osin on turhaa väittää, että sakkojen laskeminen suuntaviivoissa esitetyn menetelmän mukaisesti ja etenkin siten, että laskentapohjaksi otetaan rikkomisen vakavuuden mukaisesti määritetty summa, saattaa aiheuttaa sen, että komissio määrää aiempaa suurempia sakkoja. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissiolla on asetusta N:o 17 sovellettaessa harkintavaltaa sakkojen määrän vahvistamisessa, jotta se voisi ohjata yritysten toimintaa niin, että ne noudattaisivat kilpailusääntöjä (asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta; asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok. 1996, s. II-1799, 53 kohta ja asia T-229/94, Deutsche Bahn v. komissio, tuomio 21.10.1997, Kok. 1997, s. II-1689, 127 kohta). Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyyppisistä rikkomisista, se ei myöskään estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa, jos tämä on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (em. asia Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomion 109 kohta; em. asia Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, 309 kohta ja asia T-304/94, Europa Carton v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-869, 89 kohta). Yhteisön kilpailusääntöjen tehokas soveltaminen edellyttää päinvastoin sitä, että komissio voi milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa tämän politiikan tarpeita vastaavaksi (em. asia Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomion 109 kohta ja em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 236 ja 237 kohta).

61 Lopuksi todettakoon, että siltä osin kuin komissiota arvostellaan siitä, että se ei ole yksilöinyt sakon määrää lysiinin myynnistä ETA:ssa saadun liikevaihdon perusteella eli sen liikevaihdon perusteella, joka liittyy kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevan tuotteen myyntiin relevanteilla maantieteellisillä markkinoilla, on muistettava, että pelkkä asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaan sisältyvä nimenomainen viittaus liikevaihtoon koskee ylärajaa, jota sakko ei saa ylittää. Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tämän liikevaihdon katsotaan liittyvän kokonaisliikevaihtoon (em. asiassa Musique diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 119 kohta; asia T-43/92, Dunlop Slazenger v. komissio, tuomio 7.7.1994, Kok. 1994, s. II-441, 160 kohta ja asia T-144/89, Cockerill-Sambre v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-947, 98 kohta). Ennen suuntaviivojen antamista katsottiin, että komissio voi sakkojen määrää yksilöidessään ottaa huomioon yhtä hyvin yrityksen kokonaisliikevaihdon, joka

osoittaa — vaikkakin vain likimääräisesti ja epätäydellisesti — yrityksen kokoa ja taloudellista valtaa, sekä sen osan liikevaihdosta, joka tulee kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevista tavaroista ja joka näin ollen on omiaan osoittamaan rikkomisen laajuutta. Kummallekaan näistä luvuista ei pidä antaa sellaista merkitystä, joka olisi suhteeton verrattuna muihin arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin, ja että sakon suuruuden määrääminen ei näin ollen voi olla pelkän kokonaisliikevaihtoon perustuvan laskelman tulos (ks. em. asia Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomion 120 ja 121 kohta; asia T-77/92, Parker Pen v. komissio, tuomio 14.7.1994, Kok. 1994, s. II-549, 94 kohta ja asia T-327/94, SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1373, 176 kohta).

62 Lisäksi ennen suuntaviivojen antamista katsottiin, että komissiolla on oikeus laskea sakon määrä siten, että se ei ota huomioon asianomaisten yritysten eri liikevaihtoja sillä edellytyksellä, että se soveltaa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa, jossa vahvistetaan sakon enimmäismäärä. Yhteisöjen tuomioistuin on siten katsonut, että komissio sai etukäteen määrittää sakon kokonaismäärän ja jakaa se tämän jälkeen yritysten kesken kunkin keskimääräisen markkinaosuuden perusteella ja kutakin yritystä koskevien mahdollisten lieventävien tai raskauttavien seikkojen perusteella (ks. asia 45/69, Boehringer v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 769, 55 kohta ja yhdistetyt asiat 96/82—102/82, 104/82, 105/82, 108/82—110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983, Kok. 1983, s. 3369, 51—53 kohta).

63 Edellä esitetystä oikeuskäytännöstä seuraa, että riippumatta suuntaviivoissa sittemmin esitetystä menetelmästä, kantaja ei missään tapauksessa olisi voinut vaatia sakon lopullisen määrän vahvistamista tiettynä prosenttilukuna sen relevanteilta markkinoilta saamasta liikevaihdosta.

64 Edellä esitetyn perusteella seuraamusten taannehtivuuskiellon periaatteeseen nojautuva kanneperuste on hylättävä.

2. *Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus*

Asianosaisten lausumat

Suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen

65 Kantaja väittää komission loukanneen suhteellisuusperiaatetta, koska se on vahvistanut kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella määritettävän sakon laskentapohjan sen kokonaisliikevaihdon eikä sen lysiinin myynnistä ETA:ssa saaman liikevaihdon pohjalta.

66 Kantaja esittää ensinnäkin, että vaikka asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu 10 prosentin kynnys koskeekin asianomaisten yritysten maailmanlaajuista liikevaihtoa, oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, että komissio ei saa antaa tälle luvulle suhteetonta merkitystä varsinkaan silloin, jos asianomaisten tavaroiden osuus kyseisestä luvusta on vähäinen (em. asiassa Musique diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 121 kohta). Suuntaviivojen julkaisemiseen saakka komission käytäntönä oli lisäksi se, että se ei määrännyt sakkoja, jotka olisivat ylittäneet 10 prosenttia yrityksen kyseisen tuotteen myynnistä yhteisössä saamasta liikevaihdosta, ja komissio on itse myöntänyt omaksuneensa tämän käytännön.

67 Tässä tapauksessa erottelu, jonka komissio on tehnyt päätöksen 304 perustelukappaleessa asianomaisten yritysten kokonaisliikevaihdon perusteella, johtaa suhteettomaan lopputulokseen. Cheilin osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella vahvistettu sakon laskentapohja eli 15 miljoonaa euroa (1,5 miljardin euron kokonaisliikevaihdosta) on näet lähes sama kuin sen lysiinin myynnistä ETA:ssa saama liikevaihto (17 miljoonaa

euroa). Vaikka tämä määrä olisi laskettu lysiinin myynnistä koko maailmassa saadun liikevaihdon eli 40 miljoonan euron perusteella, enimmäismäärä olisi ollut 4 miljoonaa euroa. Sakon määrä on siis suhteeton.

68 Komissio vastaa, että sakon on asetuksen N:o 17 15 artiklan mukaisesti oltava oikeassa suhteessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuteen ja kestoon. Lisäksi se katsoo voivansa riippumatta mahdollisesta aikaisemmasta käytännöstä milloin tahansa nostaa sakkojen tasoa varoittavan vaikutuksen tehostamista koskevan tavoitteen mukaisesti, joten eri ajanjaksoina määrättyjen sakkojen ei välttämättä tarvitse olla samansuuruisia. Lopuksi se toteaa, että Cheilin lysiinin myynnistä ETA:ssa saama liikevaihto oli joka tapauksessa suurin vähiten merkittävien tuottajien ryhmässä, jonka osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella vahvistettu sakon laskentapohja asetettiin 15 miljoonaksi euroksi.

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

69 Kantaja väittää komission tehneen ilmeisen arviointivirheen ja menetelleen suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan kuudennen ja seitsemännen alakohdan sekä niissä ilmaistun yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaisesti, kun se on vahvistanut kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella määritettävän sakon laskentapohjan samalla tasolle Sewonin, Kyowan ja kantajan itsensä osalta, ottamatta huomioon sitä, että se on kooltaan huomattavasti pienempi.

70 Se vetoaa tässä yhteydessä siihen, että oikeuskäytännön (em. asiassa Musique diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 120 kohta) mukaan asianomaisen yrityksen koko ja taloudellinen valta ovat seikka, joka on otettava huomioon arvioitaessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta, ja muistuttaa siitä, että suuntaviivojen edellä mainittujen määräysten mukaan on otettava huomioon rikkomusten tapauskohtainen painoarvo ja siten kunkin yrityksen

rikkomisen todellinen vaikutus kilpailuun. Lisäksi yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää sitä, että erilaisia tilanteita ei kohdella samalla tavoin, ja tämä koskee myös sakon suuruuden vahvistamista (asia T-295/94, Buchmann v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-813).

71 Tässä tapauksessa itse päätöksestäkin ilmenee, että Cheil oli selvästi heikoin yritys kartellin jäsenistä ja kaikkein pienin lysiinin tuottaja. On erityisesti kiistatonta, että kunkin yrityksen vahvuuteen markkinoilla perustuneessa kiintiösuunnitelmassa annettiin sille määriä, jotka olivat kahdesta kolmeen kertaa pienempiä kuin Kyowan ja Sewonin (päätöksen 77, 78 ja 104 perustelukappale) ja että sen markkinaosuudet olivat vain 7 tai 8 prosenttia vuonna 1994, kun Kyowan markkinaosuus oli 19 prosenttia ja Sewonin 14 prosenttia (päätöksen 154 ja 267 perustelukappale).

72 Näin ollen komission tekemä yritysten kilpailusääntöjen rikkomisen viimeisenä vuonna saamiin kokonaisliikevaihtoihin perustuva vertailu (päätöksen 304 perustelukappale) on liiallinen yksinkertaistus, koska siinä ei oteta huomioon sitä, että Cheilin vaikutus kilpailunedellytyksiin on ollut vähäinen, eikä sitä, että Kyowa ja Sewon olivat olleet kyseisillä markkinoilla jo useita vuosia. Lisäksi Cheilin liikevaihdostakin ilmenee, että se oli kooltaan noin puolet Kyowasta.

73 Cheilin pienen koon muihin yrityksiin nähden vahvistaa myös se, että Kyowan Yhdysvalloissa maksama sakko oli 10 miljoonaa USD, kun Cheilin sakko oli 1,25 miljoonaa USD.

74 Komission väite, jonka mukaan Cheilin lysiinin myynnistä ETA:ssa kilpailusääntöjen rikkomisen viimeisenä vuonna saama liikevaihto oli suurempi kuin Kyowan ja Sewonin, on jälkikäteen esitetty perustelu, koska sitä ei ole mainittu päätöksessä.

75 Komissio arvioi ensinnäkin toimineensa täysin suuntaviivojen mukaisesti ja toteaa, että suuntaviivat eivät ole lainsäädäntötoimi ja että niissä jätetään harkintavaltaa, ja toiseksi se katsoo, että kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella määritetty sakon perusmäärä ei ole suhteeton eikä syrjivä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen

76 Kuten edellä 60 kohdassa on todettu, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissiolla on asetusta N:o 17 sovellettaessa harkintavaltaa sakkojen määrän vahvistamisessa, jotta se voisi ohjata yritysten toimintaa niin, että ne noudattaisivat kilpailusääntöjä. Yhteisön kilpailusääntöjen tehokas soveltaminen edellyttää sitä, että komissio voi milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa tämän politiikan tarpeita vastaavaksi (ks. vastaavasti em. asia Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomion 109 kohta).

77 On muistettava, että komissio on päätöksessä määrittänyt kantajille määrättävät sakot soveltamalla laskentamenetelmää, jonka se on suuntaviivoissa itselleen asettanut. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio ei voi poiketa säännöistä, jotka se on itselleen asettanut (ks. asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, Kok. Ep. XI, s. II-79, 53 kohta, joka on pysytetty muutoksenhaussa asiassa C-51/92 P, Hercules Chemicals v. komissio, 8.7.1999 annetulla tuomiolla, Kok. 1999, s. I-4235 oikeuskäytäntöviittauksineen). Erityisesti silloin kun komissio antaa suuntaviivoja, joilla se pyrkii täsmentämään perustamissopimuksen määräyksiä noudattaen perusteet, joita se aikoo soveltaa harkintavaltaansa käyttäessään, se rajoittaa

itse harkintavaltaansa, koska sen on noudatettava viitteellisiä sääntöjä, jotka se on itselleen asettanut (asia T-380/94, AIUFFASS ja AKT v. komissio, tuomio 12.12.1996, Kok. 1996, s. II-2169, 57 kohta ja asia T-214/95, Vlaams Gewest v. komissio, tuomio 30.4.1998, Kok. 1998, s. II-717, 89 kohta).

78 Suuntaviivojen perusteella kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus todetaan useiden sellaisten seikkojen perusteella, joista komission on nyttemmin välttämättä otettava huomioon tietyt.

79 Suuntaviivoissa määrätään tältä osin, että kilpailusääntöjen rikkomisen luonteen, siitä markkinoihin aiheutuvien konkreettisten vaikutusten ja vaikutusten maantieteellisen laajuuden lisäksi on otettava huomioon kilpailusääntöjä rikkoneiden todellinen taloudellinen kapasiteetti aiheuttaa merkittävää vahinkoa muille talouden toimijoille ja erityisesti kuluttajille ja määritettävä sakon määrä tasolle, joka on riittävän varoittava (1 kohdan A alakohdan neljäs alakohta).

80 Lisäksi voidaan ottaa huomioon se, että suurilla yrityksillä on useimmiten paremmat mahdollisuudet arvioida toimintaansa liittyviä rikkomuksia ja niistä aiheutuvia seurauksia (1 kohdan A alakohdan viides alakohta).

81 Jos rikkomukseen syyllistyy useita yrityksiä, kuten kartelleissa, yleistä laskentapohjaa voidaan vaihdella ja vahvistaa erityinen laskentapohja, jossa otetaan huomioon rikkomusten tapauskohtainen painoarvo ja siten kunkin yrityksen rikkomisen todellinen vaikutus kilpailuun erityisesti, kun samanlaisiin rikkomuksiin syyllistyneet yritykset ovat huomattavan erikokoisia (1 kohdan A alakohdan kuudes alakohta).

82 On huomattava, että suuntaviivoissa ei määrätä, että sakot laskettaisiin yritysten kokonaisliikevaihdon tai kyseessä olevasta tuotteesta relevanteilla markkinoilla kertyneen liikevaihdon perusteella. Niissä ei kuitenkaan myöskään kielletä sitä, että tällaiset liikevaihdot otettaisiin huomioon sakkoa määritettäessä yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden noudattamiseksi ja tilanteen sitä vaatiessa. Liikevaihto saattaa olla yksi tekijä erityisesti silloin, kun otetaan huomioon edellä 79—81 kohdassa lueteltuja eri seikkoja (em. asiassa LR AF 1998 v. komissio annetun tuomion 283—284 kohta).

83 Lisäksi on muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin voivat kuulua rikkomisen kohteena olevien tavaroiden volyymi ja arvo, yrityksen koko ja taloudellinen valta ja siten myös se vaikutusvalta, jota yritys on voinut käyttää markkinoilla. Tästä seuraa, että toisaalta sakon määräämiseksi on sallittua ottaa huomioon yhtä hyvin yrityksen kokonaisliikevaihto, joka osoittaa — vaikkakin vain likimääräisesti ja epätäydellisesti — yrityksen kokoa ja taloudellista valtaa, sekä se osa liikevaihdosta, joka tulee kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevista tavaroista ja joka näin ollen on omiaan osoittamaan rikkomisen laajuutta. Tästä seuraa toisaalta, ettei kummallekaan näistä luvuista pidä antaa sellaista merkitystä, joka olisi suhteeton verrattuna muihin arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin, ja että asianmukaisen suurisen sakon määrääminen ei näin ollen voi olla pelkän kokonaisliikevaihtoon perustuvan laskelman tulos (em. asiassa Musique diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 120 ja 121 kohta; em. asiassa Parker Pen v. komissio annetun tuomion 94 kohta ja em. asiassa SCA Holding v. komissio annetun tuomion 176 kohta).

84 Nyt käsiteltävässä asiassa päätöksestä ilmenee, että komissio on sakon laskentapohjaa määrittäessään ottanut ensin huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen luonteen, sen konkreettiset vaikutukset markkinoihin ja vaikutusten maantieteellisen laajuuden. Tämän jälkeen komissio on todennut, että sovellettaessa kyseisiin yrityksiin erilaista kohtelua on otettava huomioon "kyseisten yritysten todelliset mahdollisuudet aiheuttaa merkittävää vahinkoa ETA:n lysiinimarkkinoilla", sakon rikkomista estävä vaikutus ja kunkin yrityksen koko. Arvioidessaan näitä seikkoja komissio on päättänyt nojautua kunkin yrityksen

kilpailusääntöjen rikkomisen viimeisenä vuonna saamaan kokonaisliikevaihtoon, koska se on katsonut kykenevänsä tämän luvun perusteella arvioimaan "kyseisten yritysten todelliset resurssit ja tärkeyden lainvastaisen käyttäytymisen vaikutusalaan kuuluvilla markkinoilla" (päätöksen 304 perustelukappale).

85 Kantaja arvostelee komissiota nimenomaan siitä, että se on ottanut huomioon kokonaisliikevaihdon eikä kyseisen tuotteen myynnistä ETA:ssa saatua liikevaihtoa.

86 Tässä vaiheessa on korostettava, että koska päätös ja vastaajan tässä oikeudenkäynnissä esittämät kirjelmät ovat yhdessä luettuina hieman moniselitteisiä, komissio on istunnossa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen nimenomaiseen kysymykseen antamassaan vastauksessa todennut, että se ei ole ottanut huomioon ainoastaan kyseisten yritysten "kokonaisliikevaihtoa" eli niiden toimintaan kokonaisuutena liittyvää liikevaihtoa vaan myös lysiinimarkkinoiden maailmanlaajuisen liikevaihdon, sillä nämä molemmat liikevaihdot sisältyvät päätöksen 304 perustelukappaleen taulukkoon. Lisäksi on korostettava, että päätöksen 318 perustelukappaleen mukaan "komissio on ottanut asianmukaisesti huomioon rikkomiseen liittyvän toiminnan taloudellisen merkityksen määritellessään rikkomisen vakavuutta".

87 On kuitenkin kiistatonta, että komissio ei ole ottanut huomioon liikevaihtoa, jonka kyseiset yritykset ovat saaneet niiltä markkinoilta, joihin kilpailusääntöjen rikkominen on vaikuttanut, eli ETA:n lysiinimarkkinoilta.

88 Maailmanlaajuinen liikevaihto antaa kuitenkin vain epätarkan kuvan tilanteesta, kun on tutkittava "kyseisten yritysten todellisia mahdollisuuksia aiheuttaa merkittävää vahinkoa ETA:n lysiinimarkkinoilla" (päätöksen 304 perustelukappale), mikä edellyttää sitä, että arvioidaan näiden yritysten todellista merkitystä asianomaisilla markkinoilla eli niiden vaikutusta markkinoihin. Ei näet ole

mahdotonta, että vahva monialayritys toimii vain vähäisessä määrin jonkin erityisen tuotteen kuten lysiinin markkinoilla. Ei ole myöskään mahdotonta, että yrityksellä, jolla on merkittävä asema yhteisön ulkopuolisilla maantieteellisillä markkinoilla, on vain heikko asema yhteisön markkinoilla tai ETA:ssa. Tällaisissa tapauksissa pelkästään se seikka, että kyseisen yrityksen kokonaisliikevaihto on huomattava, ei merkitse välttämättä sitä, että sillä olisi ratkaiseva vaikutus kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olleisiin markkinoihin. Tästä syystä yhteisöjen tuomioistuin on korostanut asiassa C-185/95 P, Baustahlgewebe vastaan komissio, 17.12.1998 antamassaan tuomiossa (Kok. 1998, s. I-8417, 139 kohta), että vaikka yrityksen markkinaosuudet eivät voi olla ratkaiseva peruste sille päätelmälle, että yritys kuuluu vahvaan taloudelliseen kokonaisuuteen, ne ovat sitä vastoin merkityksellisiä sen määrittämisessä, millaista vaikutusvaltaa yritys on voinut käyttää markkinoilla. Tässä tapauksessa komissio ei ole ottanut huomioon asianomaisten yritysten myyntimääriin perustuvia markkinaosuuksia kyseisillä markkinoilla eikä edes yritysten liikevaihtoa kyseisillä markkinoilla (eli ETA:n lysiinimarkkinoilla), vaikka sen perusteella olisi muiden tuottajien puuttuessa ollut mahdollista määrittää kunkin yrityksen suhteellinen merkitys asianomaisilla markkinoilla, koska siitä olisi välillisesti ilmennyt niiden markkinaosuudet arvossa mitattuna (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 240/82—242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82, Stichting Sigarettenindustrie v. komissio, tuomio 10.12.1985, Kok. 1985, s. 3831, 99 kohta).

89 Päätöksestä ilmenee lisäksi, että komissio ei ole viitannut nimenomaisesti siihen, että siinä olisi otettu huomioon "rikkomisten tapauskohtainen painoarvo ja siten kunkin yrityksen suorittaman rikkomisen todellinen vaikutus kilpailuun", vaikka sen on suuntaviivojen nojalla nykyään tehtävä tällainen arviointi erityisesti silloin, kun se arvioi, että sakon yleistä laskentapohjaa on vaihdeltava sen vuoksi, että rikkomukseen syyllistyy useita yrityksiä (kuten kartelleissa), ja kun yritykset ovat huomattavan erikokoisia (ks. suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan kuudes alakohta).

90 Tältä osin päätöksessä (304 perustelukappaleen viimeinen virke) esitetty viittaus "yritysten todelliseen tärkeyteen" ei täytä edellä mainittua tyhjiötä.

91 Kunkin yrityksen tekemän kilpailusääntöjen rikkomisen erityisen painoarvon eli todellisten vaikutusten arviointi merkitsee näet todellisuudessa sitä, että määritetään kunkin niistä tekemän rikkomisen laajuus eikä asianomaisen yrityksen merkitystä sen koon tai taloudellisten voimavarojen perusteella. Kuten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä (ks. em. asiassa Musique diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 121 kohta ja asia T-347/94, Mayr-Melnhof v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1751, 369 kohta) ilmenee, se osa liikevaihdosta, joka tulee kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevista tavaroista, on omiaan osoittamaan kilpailusääntöjen rikkomisen laajuutta kyseisillä markkinoilla. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on korostanut, muun muassa kilpailunrajoituksen kohteena olleista tuotteista kertynyt liikevaihto on objektiivinen peruste, jolla tämän menettelyn haitallinen vaikutus tavanomaiseen kilpailuun saadaan täsmällisesti mitatuksi (ks. asia T-151/94, British Steel v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok. 1999, s. II-629, 643 kohta).

92 Edellä esitetystä seuraa, että komissio ei ole noudattanut suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan neljättä ja kuudetta alakohtaa, kun se on nojautunut kantajan maailmanlaajuiseen liikevaihtoon ottamatta huomioon sen liikevaihtoa kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olleilla markkinoilla eli ETA:n lysiinimarkkinoilla.

93 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, onko se, että relevanteilta markkinoilta saatua liikevaihtoa ei ole otettu huomioon eikä suuntaviivoja siten ole noudatettu, tässä tapauksessa johtanut siihen, että komissio on loukannut suhteellisuusperiaatetta sakon määrää vahvistaessaan. Tältä osin on huomautettava, että sen arvioiminen, onko maksettavaksi määrätty sakko oikeassa suhteessa rikkomisen vakavuuteen ja kestoon, jotka ovat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädettyjä arviointiperusteita, kuuluu kyseisen asetuksen 17 artiklassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle annetun täyden harkintavallan piiriin.

94 Tässä tapauksessa kantaja on vedonnut lähinnä siihen, että sakon erityinen laskentapohja eli 15 miljoonaa euroa on suhteeton, koska se on lähes sama kuin sen kilpailusääntöjen rikkomisen viimeisenä vuonna ETA:n lysiinimarkkinoilta saama liikevaihto.

95 Ensinnäkin on todettava, että se, että sakon erityinen laskentapohja on lähes sama kuin relevanteilta markkinoilta saatu liikevaihto, ei sinänsä ole ratkaisevaa. Tämä 15 miljoonan euron määrä on näet vain välitulos, jota sen jälkeen mukautetaan suuntaviivoilla määritettyä menetelmää soveltaen kilpailusääntöjen keston ja todettujen raskauttavien tai lieventävien olosuhteiden perusteella.

96 Toiseksi kilpailusääntöjen rikkomisen luonne, sen konkreettiset vaikutukset markkinoihin, vaikutusten maantieteellinen laajuus, sakon varoittavuuden vaatimus ja kyseisten yritysten koko, jotka komissio on tässä tapauksessa ottanut huomioon, voivat olla tällaisen välituloksen hyväksyttävä peruste. Vastaaja on perustellusti katsonut kilpailusääntöjen rikkomisen olevan erittäin vakavaa, koska kantaja on osallistunut horisontaaliseen yhteistoimintajärjestelyyn, jonka tarkoituksena on ollut tavoitehintojen ja myyntikiintiöiden vahvistaminen sekä myyntimääriä koskevan tietojenvaihtojärjestelmän käyttöönotto ja joka on vaikuttanut konkreettisesti ETA:n lysiinimarkkinoihin nostamalla hintoja keinotekoisesti ja rajoittamalla myyntimääriä. Yritysten koon ja sakkojen varoittavuuden osalta on korostettava, että komissio on menetellyt perustellusti päättäessään nojautua asianomaisten yritysten kokonaisliikevaihtoon. Oikeuskäytännön mukaan kokonaisliikevaihto antaa näet kuvan yrityksen koosta (ks. vastaavasti em. asiassa Musique diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 121 kohta) ja sen taloudellisista voimavaroista, jotka ovat ratkaisevia arvioitaessa sakon varoittavuutta sen osalta.

97 Kolmanneksi on korostettava, että kantajan osalta huomioon otettu 15 miljoonan euron määrä on huomattavasti pienempi kuin 20 miljoonan euron vähimmäiskynnys, josta suuntaviivoissa normaalitapauksissa määrätään tällaisen erittäin vakavan kilpailusääntöjen rikkomisen osalta (ks. 1 kohdan A alakohdan toisen alakohdan kolmas luetelmakohta).

98 Kantaja viittaa nimenomaisesti edellä mainitussa asiassa Musique diffusion française ym. vastaan komissio annetun tuomion 121 kohtaan ja vetoaa siihen,

että komissio ei saa antaa maailmanlaajuiselle liikevaihdolle suhteetonta merkitystä varsinkaan silloin, jos asianomaisten tavaroiden osuus kyseisestä luvusta on vähäinen. Tässä yhteydessä on muistettava, että asiassa Parker Pen vastaan komissio annetussa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi suhteellisuusperiaatteen loukkaamista koskeneen kanneperusteen sillä perusteella, että komissio ei ollut ottanut huomioon sitä, että kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olleista tuotteista saatu liikevaihto oli verrattain pieni kyseisen yrityksen kokonaismyyntiin nähden, mikä oli hyväksyttävä peruste sakon määrän alentamiselle (94 ja 95 kohta).

99 Aluksi on huomautettava, että edellä mainittu oikeuskäytäntö koskee sakon lopullisen määrän vahvistamista eikä kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella määritettävää liittyvää sakon laskentapohjaa, kuten tässä tapauksessa.

100 Mikäli oletetaan, että edellä mainittu oikeuskäytäntö on sovellettavissa nyt käsiteltävään asiaan, on tässä vaiheessa muistutettava siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on toimivalta sille annetun täyden harkintavallan nojalla arvioida, onko sakkojen suuruus asianmukainen. Tämä arviointi saattaa edellyttää sellaisten lisätietojen esittämistä ja huomioon ottamista (ks. vastaavasti asia C-297/98 P, SCA Holding v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-10101, 53—55 kohta) kuin tässä tapauksessa kantajan ETA:n lysiinimarkkinoilta saama liikevaihto, jota päätöksessä ei otettu huomioon.

101 Tältä osin on korostettava, että kantajan vuonna 1995 saamien eri liikevaihtojen vertailusta ilmenee kaksi seikkaa. Yhtäältä pitää paikkansa, että lysiinin myynnistä ETA:ssa saatua liikevaihtoa eli 17 miljoonaa euroa voidaan pitää vähäisenä, kun sitä verrataan kokonaisliikevaihtoon, olipa tämä sitten 1,5 miljardia euroa, joka päätöksen 304 perustelukappaleessa mainitaan ja jonka kantaja on ilmoittanut kirjelmissään, tai 1,9 miljardia euroa, kuten päätöksen 18 perustelukappaleessa mainitaan. Toisaalta on sitä vastoin selvää, että lysiinin

myyntiä ETA:ssa vastaava luku edustaa verrattain merkittävää osuutta Cheilin lysiinin maailmanmarkkinoilta saamasta liikevaihdosta, tässä tapauksessa joko 42,5 tai 32,7 prosenttia sen mukaan, arvioidaanko tämä liikevaihto 40 miljoonaksi euroksi, joka päätöksen 304 perustelukappaleessa mainitaan ja jonka kantaja on ilmoittanut kirjelmissään, vai 52 miljoonaksi euroksi, kuten päätöksen 18 perustelukappaleessa ilmoitetaan.

102 Koska lysiinin myynti ETA:ssa ei siis edusta vähäistä vaan merkittävää osuutta viimeksi mainitusta liikevaihdosta, tässä tapauksessa ei voida pätevästi katsoa, että suhteellisuusperiaatetta olisi loukattu, varsinkaan sen vuoksi, että sakon laskentapohjaa ei ole määritetty yksinomaan kokonaisliikevaihtoon perustuvan yksinkertaisen laskelman pohjalta vaan myös alakohtaisen liikevaihdon ja muiden asiaankuuluvien seikkojen, kuten kilpailusääntöjen rikkomisen luonteen, tästä markkinoille aiheutuvien konkreettisten vaikutusten, relevanttien markkinoiden laajuuden, seuraamukselle välttämättömän varoittavuuden sekä yritysten koon ja vahvuuden perusteella.

103 Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi täyttä harkintavaltaansa käyttäen, että sakon laskentapohja, joka on määritetty Cheilin tekemän kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella, on asianmukainen ja että se, että komissio ei ole noudattanut suuntaviivoja, ei tässä tapauksessa ole merkinnyt suhteellisuusperiaatteen loukkaamista, joten kantajan tältä osin esittämä kanneperuste on hylättävä.

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

104 Komissio ei saa sakkojen suuruutta määrittäessään jättää soveltamatta yhteisön oikeuden yleistä periaatetta eli yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, jota vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan loukataan ainoastaan, jos toisiinsa rinnastet-

tavissa olevia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (ks. asia T-311/94, BPB Eendracht v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1129, 309 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

105 Tämän periaatteen mukaisesti suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan kuudennessa alakohdassa määrätään, että jos rikkomukseen syyllistyy useita yrityksiä, laskentapohjia voidaan vaihdella, jotta voitaisiin ottaa huomioon rikkomusten tapauskohtainen painoarvo ja siten kunkin yrityksen rikkomisen todellinen vaikutus kilpailuun erityisesti, kun samanlaisiin rikkomuksiin syyllistyneet yritykset ovat huomattavan erikokoisia.

106 Suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan seitsemännen alakohdan mukaan samasta toiminnasta määrättävän seuraamuksen tasapuolisuuden periaate voi olosuhteiden niin vaatiessa näin ollen johtaa siihen, että asianomaisille yrityksille määrätään erikokoiset laskentapohjat, vaikka nämä erot eivät perustu laskelmiin.

107 Komissio on päätöksessä (303 ja 304 perustelukappale) katsonut, että rikkomiseen syyllistyneiden yritysten kokoerot olivat huomattavat. Tästä syystä se on arvioinut, että jotta se voisi ottaa huomioon kyseisten yritysten todelliset mahdollisuudet aiheuttaa merkittävää vahinkoa ETA:n lysiinimarkkinoilla ja välttämättömyyden varmistaa, että sakot ovat riittävän suuret vaikuttaakseen rikkomista estävästi, on asianmukaista jakaa yritykset kahteen ryhmään koon mukaan, eli Ajinomoto ja ADM ensimmäiseen ryhmään, jonka osalta sakon laskentapohjaksi vahvistettiin 30 miljoonaa euroa, ja Kyowa, Cheil ja Sewon toiseen ryhmään, jonka osalta laskentapohjaksi vahvistettiin 15 miljoonaa euroa.

108 Toisin kuin perusteluissa, joita kantaja esitti suhteellisuusperiaatteen loukkaamista koskeneen perusteen yhteydessä, kantaja ei enää tässä vaiheessa vetoa siihen, että ETA:n lysiinimarkkinoilta saatua liikevaihtoa ei ole otettu huomioon. Se nojautuu sitä vastoin yhteistoimintajärjestelyyn osallistuneiden yritysten maailmanlaajuisten liikevaihtojen vertailuun perustellakseen väitettään, jonka mukaan sakon laskentapohja on ollut syrjivä.

109 Vaikka kantajan kokonaisliikevaihto vuonna 1995, olipa se sitten 1,5 tai 1,9 miljardia euroa (päätöksen 304 ja 18 perustelukappale), onkin todellakin ollut huomattavasti pienempi kuin Kyowan ja huomattavasti suurempi kuin Sewonin, joiden kanssa se oli samassa ryhmässä, ei tämä toteamus kuitenkaan voi johtaa siihen päätelmään, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta olisi tässä tapauksessa loukattu.

110 Päätöksen 304 perustelukappaleen taulukon toisessa sarakkeessa mainittujen Cheilin, Kyowan ja Sewonin lysiinin maailmanmarkkinoilta saamien liikevaihtojen vertailu näet osoittaa, että komissio on menetellyt perustellusti luokitellessaan nämä yritykset samaan ryhmään ja määrätessään niille saman erityisen laskentapohjan.

111 Kantaja on siten saanut vuonna 1995 lysiinin maailmanmarkkinoilta 40 miljoonan euron liikevaihdon tai päätöksen 18 perustelukappaleen mukaan 52 miljoonan euron liikevaihdon. On todettava, että tämä liikevaihto, olipa se sitten 40 tai 52 miljoonaa, on suuruudeltaan hyvin lähellä Sewonin liikevaihtoa eli 67:ää miljoonaa euroa ja hieman pienempi kuin Kyowan liikevaihto eli 73 miljoonaa euroa, joten komissio saattoi tässä tapauksessa perustellusti tehdä ratkaisunsa suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan seitsemännen alakohdan mukaisesti suuruusjärjestyksen perusteella.

112 Komissio väittää lisäksi, että ryhmittely on perusteltavissa, kun vertaillaan asianomaisten yritysten ETA:n lysiinimarkkinoilta saamaa liikevaihtoa.

113 On kiistatonta, että komissio ei ole tässä tapauksessa ottanut huomioon tällaisia liikevaihtoja ja että se on näin menetellessään rikkonut suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan kuudetta alakohtaa (ks. edellä 92 kohta). On kuitenkin muistutettava siitä, että kuten edellä 93 kohdassa on todettu, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on toimivalta sille EY 229 artiklassa ja asetuksen N:o 17 17 artiklassa annetun täyden harkintavallan nojalla arvioida, onko sakkojen suuruus asianmukainen. Tämä arviointi saattaa edellyttää sellaisten lisätietojen esittämistä ja huomioon ottamista (ks. vastaavasti asia C-297/98 P, SCA Holding v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-10101, 53—55 kohta) kuin tässä tapauksessa asianomaisten yritysten ETA:n lysiinimarkkinoilta saama liikevaihto.

114 Kun otetaan huomioon kantajan ETA:n lysiinimarkkinoilta saama liikevaihto, ilmenee nimenomaan, että sen tilanne on lähes sama kuin kahden muun "pienen" tuottajan eli Sewonin ja Kyowan tilanne. Kun Ajinomoto sai vuonna 1995 kyseisiltä markkinoilta 75 miljoonan euron ja ADM 41 miljoonan euron liikevaihdon (päätöksen 5 ja 10 perustelukappale), Cheilin kyseisiltä markkinoilta saama liikevaihto oli 17 miljoonaa euroa, Kyowan 16 miljoonaa euroa ja Sewonin 15 miljoonaa euroa. On siis ilmeistä, että kantajan vaikutus asianomaisiin markkinoihin oli verrattavissa kahden muun "pienen" tuottajan eli Sewonin ja Kyowan vaikutukseen. Kun otetaan huomioon se, että nämä kaikki yritykset ovat osallistuneet samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, on perusteltua, että niille määrätyn sakon laskentaperuste on sama.

115 Tästä seuraa, että komission vahvistama 15 miljoonan euron laskentaperuste ei ole syrjivä, koska kantajan esittämät perustelut, jotka koskevat sen markkinaosuuksien vähäisyyttä ja Yhdysvaltain viranomaisten määräämän sakon pienuutta ja joiden se katsoo kuvaavan sen pientä kokoa, eivät ole sellaisia, että tämä päätelmä voitaisiin kyseenalaistaa niiden perusteella.

3. *Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto*

Asianosaisten lausumat

Korotuksen liiallisuus

116 Kantaja riitauttaa kilpailusääntöjen rikkomisen keston perusteella määrätyn 30 prosentin korotuksen sillä perusteella, että päätöksen 1 artiklan e kohdan mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen kesto oli Cheilin osalta 27.8.1992 ja 27.6.1995 välinen aika eli kaksi vuotta 10 kuukautta. Tällainen korotus merkitsee ilmeistä arviointivirhettä ja on suuntaviivojen vastainen.

117 Kantaja toteaa tältä osin, että päätöksen 313 perustelukappaleen mukaan kilpailusääntöjen vakavuuden perusteella määritettyä laskentapohjaa korotettiin 10 prosenttia kultakin vuodelta. Lisäksi suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäisestä luetelmakohdasta ilmenee, että alle yhden vuoden pituinen kilpailusääntöjen rikkominen ei voi aiheuttaa lisäystä. Lopuksi se esittää, että komissio on korottanut Ajinomoton, Sewonin ja Kyowan osalta huomioon otettua sakon laskentapohjaa vain 40 prosenttia, vaikka niiden kilpailusääntöjen rikkomisen kestoksi oli todettu vähintään viisi vuotta. Näin ollen kantajaa on kohdeltu epäjohdonmukaisesti.

118 Kantaja arvioi, että Ajinomoton, Sewonin ja Kyowan esimerkin perusteella suuntaviivoilla käyttöön otettu järjestelmä merkitsee sitä, että vuosittaista 10 prosentin korotusta sovelletaan vasta ensimmäisen vuoden jälkeen. Joka

tapauksessa olisi ollut mahdollista soveltaa vain 18 prosentin ja enintään 20 prosentin kokonaiskorotusta.

119 Komissio muistuttaa siitä, että suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan ensimmäisen alakohdan toisessa luetelmakohdassa määrätään, että lisäys voi olla 50 prosenttiin saakka yhdestä viiteen vuotta kestäneen kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella määrätystä määrästä. Suuntaviivoissa ei siten edellytetä kilpailusääntöjen todelliseen kestoon suhteutettua korotusta eikä tietyn kutakin vuotta koskevan prosenttimäärän mukaista korotusta. Päätöksen 313 perustelukappaleessa kylläkin täsmennetään, että rikkomisen vakavuuden perusteella määriteltyä sakkojen perusmäärää on nostettu 10 prosenttia vuotta kohden. Vaikka kahden vuoden 10 kuukauden kesto onkin rinnastettu kolmen vuoden kestoon, tätä ei voida pitää ilmeisenä arviointivirheenä. Olisi näet liian muodollista katsoa, että Cheilin sakon korotuksen pitäisi olla 28,33 prosenttia.

120 Sillä, että Ajinomotoon, Kyowaan ja Sewoniin on sovellettu 40 prosentin korotusta viisi vuotta kestäneen kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, ei ole merkitystä. Komissio arvioi ensinnäkin käyttäneensä sille suuntaviivoissa annettua harkintavaltaa. Vaikka toisaalta oletettaisiin, että Cheiliä ja näitä muita tuottajia on kohdeltu eri tavoin, tästä voitaisiin tehdä ainoastaan se johdonmukainen päätelmä, että muille tuottajille olisi pitänyt määrätä suuremmat sakot soveltamalla 50 prosentin korotusta, eikä sitä päätelmää, että Cheilin korotuksen olisi pitänyt olla pienempi.

121 Komissio pitää perusteettomana väitettä, jonka mukaan suuntaviivoissa määrättäisiin, että ensimmäistä kilpailusääntöjen rikkomisen vuotta ei pidä ottaa huomioon. Ainoastaan siinä tapauksessa, että kilpailusääntöjen rikkominen on kestänyt alle vuoden, korotusta ei sovelleta.

Cheilin poissulkeminen kartellin kokouksista neljän kuukauden ajaksi ja se, että Cheil ei ole osallistunut kiintiösopimukseen ja tietojenvaihtoon 18 kuukauden aikana

122 Kantaja väittää ensinnäkin, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon se, että se ei osallistunut kartellin kokouksiin 8.12.1993 ja 10.3.1994 välisenä aikana kartellin muiden jäsenten jätettyä sen ulkopuoliseksi. Sen mielestä komission olisi pitänyt vähentää kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa neljällä kuukaudella tai ainakin katsoa, että sen passiivisuus kyseisenä ajanjaksona oli lieventävä olosuhde.

123 Kantajan mukaan asiakirja-aineistosta ilmenee, että Ajinomoto, Kyowa ja Sewon jättivät sen 8.12.1993 pidetyn kokouksen ulkopuolelle ja että se hyväksyttiin uudelleen vasta Honololussa 10.3.1994 pidetyn kokouksen iltapäiväosuuteen sen jälkeen kun se oli jätetty ulkopuolelle aamupäivällä, koska se oli vastustanut kaikkia tuotannon rajoituksia.

124 Kantaja väittää tämän jälkeen komission tehneen ilmeisen arviointivirheen, kun se ei ole ottanut huomioon sitä, että se ei osallistunut kiintiösopimukseen eikä myyntimääriä koskevaan tietojenvaihtoon elokuun 1992 ja maaliskuun 1994 välisenä aikana.

125 Kantaja toteaa ensinnäkin kiintiösopimuksista, että se on hyväksynyt myyntimäärien yrityskohtaisen jakamisen vasta 10.3.1994 Honolulun kokouksen pitopäivänä, minkä päätelmän ovat tehneet myös Yhdysvaltain viranomaiset rikosoikeudenkäynnissä.

126 Toiseksi myyntimääriä koskevan tietojenvaihtosopimuksen osalta komissio ei ole myöskään ottanut huomioon sitä, että Cheil osallistui siihen vain 10.3.1994 ja 27.6.1995 välisenä aikana. Olisi epäjohdonmukaista, mikäli Cheilin hyväksi ei luettaisi sitä, että se on liittynyt tähän sopimukseen vasta myöhemmin, kuten päätöksen 224 perustelukappaleessa on myönnetty, ja samaan aikaan Sewonin hyväksi luettaisiin se, että se on alun perin liittynyt tähän sopimukseen mutta luopunut siitä myöhemmin.

127 Komissio kiistää Cheilin perustelun hyväksyttävyyden mutta myöntää, että tämä on osallistunut tietojenvaihtosopimukseen vasta 10.3.1994 ja että tämä sopimus oli alkanut aiemmin kokouksessa, jossa se ei ollut ollut läsnä, mikä toteamus ei kuitenkaan voi olla perusteluna kilpailusääntöjen rikkomisen kestoon liittyvän korotuksen alentamiselle.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

128 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen kesto on yksi niistä seikoista, jotka on otettava huomioon määritettäessä kilpailusääntöjen rikkomiseen syyllistyneille yrityksille määrättävän sakon suuruutta.

129 Kilpailusääntöjen rikkomisen kestoon liittyvän tekijän osalta suuntaviivoissa erotetaan toisistaan lyhytaikaiset rikkomukset (yleensä alle yksi vuosi), joiden osalta vakavuuden perusteella määritettyä laskentapohjaa ei voida korottaa, keskipitkän ajan kestävät rikkomukset (yleensä yhdestä viiteen vuotta), joiden osalta lisäys voi olla enintään 50 prosenttia, ja pitkäaikaiset rikkomukset (yleensä yli viisi vuotta), joiden osalta lisäys voidaan vahvistaa 10 prosentiksi vuotta kohden (1 kohdan B alakohdan ensimmäinen, toinen ja kolmas luetelmakohta).

130 Komissio esittää päätöksen 313 perustelukappaleessa seuraavaa:

"Tässä asiassa asianosaiset yritykset ovat syyllistyneet keskipitkään rikkomiseen (3—5 vuotta). Rikkomisen vakavuuden perusteella määriteltyä sakkojen perusmäärää (ks. 305 kappale) nostetaan sen vuoksi 10 prosenttia vuotta kohden eli ADM:n ja Cheilin osalta 30 prosenttia ja Ajinomoton, Kyowan ja Sewonin osalta 40 prosenttia."

131 Cheiliin sovelletun korotuksen osalta on muistettava, että päätöksen määräysosan 1 artiklan e kohdan mukaan kyseisen yrityksen kilpailusääntöjen rikkomisen kesto oli 27.8.1992—27.6.1995 eli kaksi vuotta 10 kuukautta.

132 Kantaja väittää lähinnä, että rinnastaessaan tämän kilpailusääntöjen rikkomisen keston kolmeen vuoteen komissio on tehnyt ilmeisen arviointivirheen ja rikkonut suuntaviivoja ja että korotuksen olisi pitänyt olla enintään 20 prosenttia.

133 Tässä yhteydessä on hylättävä kantajan perustelu, jonka mukaan suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan määräyksistä ilmenisi, että ensimmäistä kilpailusääntöjen rikkomisen vuotta ei pidä ottaa huomioon. Tältä osin määrätään näet ainoastaan siitä, että lyhytaikaisiin, yleensä alle vuoden pituisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin ei sovelleta lisäystä. Lisäystä sovelletaan sitä vastoin pidempiin kilpailusääntöjen rikkomisiin, ja se voi olla 50 prosenttia, mikäli kilpailusääntöjen rikkominen on kestänyt yhdestä viiteen vuotta, kuten tässä tapauksessa.

134 Viimeksi mainitussa määräyksessä ei määrätä myöskään automaattisesta vuosittaisesta 10 prosentin lisäyksestä keskipitkien kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, vaan jätetään tältä osin komissiolle harkintavaltaa. Sama pätee myös suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan kolmanteen luetelmakohtaan, joka koskee pitkäkestoisia kilpailusääntöjen rikkomisia ja jossa määrätään vain siitä, että määrää voidaan korottaa 10 prosenttia vuodessa.

135 On kuitenkin huomautettava, että komissio on päätöksessä soveltanut suuntaviivoja ottamalla huomioon vuosittaisen 10 prosentin korotuksen periaatteen kaikkien niiden yritysten osalta, jotka ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen, jota on perustellusti pidetty keskipitkänä.

136 On todettava, että tämä periaate on merkinnyt sitä, että Sewonin, Kyowan ja Ajinomoton osalta on ensinnäkin sovellettu 40 prosentin korotusta sakon laskentapohjaan eikä 50 prosentin korotusta, vaikka niiden kilpailusääntöjen rikkominen kesti viisi vuotta (ks. päätöksen 1 artiklan b—d alakohta, joissa todetaan, että näiden yritysten osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen kesti "ainakin heinäkuusta 1990 alkaen 27 päivään kesäkuuta 1995"), ja Cheilin osalta 30 prosentin korotusta, vaikka sen kilpailusääntöjen rikkominen kesti vähemmän kuin kolme vuotta.

137 On näin ollen todettava, että vaikka Cheilin osalta sovellettu 30 prosentin korotus ei sinänsä ole suuntaviivojen vastainen, se on kuitenkin ilmeisen virheellinen, kun otetaan huomioon arviointi, jonka komissio on esittänyt päätöksen 313 perustelukappaleessa ja johon se on itse väittänyt nojautuneensa soveltaessaan kilpailusääntöjen rikkomisen kestoon perustuvia korotuksia asianomaisiin yrityksiin.

138 Lisäksi on korostettava, että komissio ei ole esittänyt selitystä perustellakseen sitä, miksi se on ottanut Cheilin osalta huomioon tämän 30 prosentin korotuksen, eikä myöskään sitä, miksi se on soveltanut 40 prosentin korotusta kolmeen edellä mainittuun yritykseen huolimatta siitä, että se oli etukäteen väittänyt noudattavansa 10 prosentin vuosittaista lisäystä koskevaa periaatetta.

139 Kun otetaan huomioon se, että Cheilin tekemä kilpailusääntöjen rikkominen ei kestänyt kolmea vuotta ja että komissio on todellisuudessa soveltanut Sewoniin, Kyowaan ja Ajinomotoon alle 10 prosentin lisäystä vuotta kohden, on ilmeisen perusteltua alentaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle kuuluvan harkintavallan nojalla Cheilin sakon laskentapohjan korotus 20 prosenttiin, mikä merkitsee sakon perusmäärän alentamista 18 miljoonaan euroon.

140 Sen sijaan on hylättävä Cheilin perustelut, joiden mukaan se olisi jätetty kartellin ulkopuolelle neljän kuukauden ajaksi sen vuoksi, että sillä olisi ollut kartellin muiden jäsenten kanssa riitaa myyntimäärien jakamisesta, ja joiden mukaan se olisi osallistunut kiintiösopimukseen ja tietojenvaihtosopimukseen vasta maaliskuusta 1994 lähtien. On ensinnäkin kiistatonta, että Cheil osallistui jo 27.8.1992 kilpailusääntöjen rikkomisen tärkeimpään osatekijään eli hintasopimukseen (ks. mm. päätöksen 79, 81, 90 ja 92 perustelukappale), sillä tämä osallistuminen jatkui kesäkuuhun 1995 saakka. Toisaalta päätöksestä (ks. erityisesti 77, 78, 87, 104, 116, 118, 126 ja 128 perustelukappale) ilmenee selvästi, että Cheil ei ollut myyntimäärien osalta ilmaissut erimielisyyttään siitä, että olisi tarpeen jakaa myyntimäärät tuottajien kesken hintojen pitämiseksi korkeina, vaan se on päinvastoin vaatinut itselleen suurempaa kiintiötä, mikä merkitsee kunkin tuottajan myynnin rajoittamista koskevan periaatteen hyväksymistä, ja tämä on kestänyt 10.3.1994 saakka, jolloin se hyväksyi sille esitetyn tarjouksen. Kuten oikeuskäytännöstä selvästi ilmenee (ks. vastaavasti em. asiassa Hercules Chemicals v. komissio 17.12.1991 annetun tuomion 232 kohta, joka on pysytetty muutoksenhaussa em. asiassa Hercules Chemicals v. komissio 8.7.1999 annetulla tuomiolla), tällaiset seikat osoittavat riittävällä tavalla, että Cheil on osallistunut kiintiöjärjestelmään ja myös joulukuun 1993 ja maaliskuun 1994 välisenä ajanjaksona.

141 Lisäksi on todettava, että komissio on kylläkin päätöksessä (224 perustelukappale) täsmentänyt, että kantaja allekirjoitti 10.3.1994 myyntimääriä koskevan tietojenvaihtosopimuksen, jonka muut kartellin jäsenyritykset olivat tehneet 8.12.1993 ja jonka täytäntöönpano oli suunniteltu vuoden 1994 alkuun.

142 Kun otetaan huomioon edellä mainitut päivämäärät, ei voida katsoa, kuten kantaja väittää, että se olisi liittynyt "myöhään" kyseiseen sopimukseen, eikä sen lyhyen ajan perusteella, joka on kulunut kyseisen sopimuksen tekemisen ja sen täytäntöönpanon sekä kantajan siihen osallistumisen välillä, missään tapauksessa voida päätellä, että komissio olisi tehnyt ilmeisen virheen arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen keston perusteella määrättävää korotusta, jolloin korotusta olisi perusteltua alentaa.

143 Siltä osin kuin kantaja väittää, että sitä, että se on osallistunut myyntimääriä koskevaan tietojenvaihtosopimukseen vain lyhyen ajan "ei ole otettu huomioon päätöksessä, jonka komissio on tehnyt määrätessään sille seuraamuksen kolme vuotta kestäneestä yhden kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavasta rikkomisesta", on muistettava, että vastaaja on perustellusti katsonut, että asianosaiset yritykset ovat tehneet useita kilpailunvastaisia sopimuksia sellaisen yhden ja yhteisen suunnitelman perusteella, jolla on pyritty sääntelemään hintoja ja tarjontaa lysiinimarkkinoilla. Kantaja ei ole tältä osin esittänyt mitään perusteluja, jotka osoittaisivat virheelliseksi komission päätelmän, jonka mukaan kyseisten yritysten toimenpiteet, mukaan lukien tietojenvaihtosopimus, muodostaisivat yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen.

144 Lopuksi on korostettava, että vaikka onkin kiistatonta, että kantaja on osallistunut kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen 27.8.1992 ja 27.6.1995 välisenä aikana, kysymys siitä, onko tämä osallistuminen ollut aktiivista vai ainoastaan passiivista, samoin kuin siitä, onko sopimuksia käytännössä sovellettu, kuuluu myöhempään tarkasteluun, joka esitetään siitä, onko komissio jättänyt lieventävät olosuhteet huomiotta.

4. *Lieventävät olosuhteet*

Asianosaisten lausumat

Cheilin passiivisuus

145 Kantaja väittää, että koska se on ollut toissijaisessa roolissa kartellin toimenpiteissä, sakon alentaminen olisi perusteltua suuntaviivojen 3 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan nojalla. Komission päätöksentekokäytäntö (ETY:n perustamissopimuksen [81] artiklan soveltamisesta 21 päivänä joulukuuta 1988 tehty komission päätös 89/190/ETY (asia IV/31.865 — PVC) (EYVL 1989, L 74, s. 1) ja oikeuskäytäntö (asia T-334/94, Sarrió v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1439, 411 kohta) vahvistaa tämän vaatimuksen.

146 Tässä tapauksessa on kiistatonta, että päätöksen 50—68 perustelukappaleessa mainittu "aasialais-eurooppalainen" kartelli perustettiin ennen Cheilin tuloa lysiinimarkkinoille ja ennen sen liittymistä kartelliin 27.8.1992. Tämän päivämäärän jälkeenkin Cheil pysyi passiivisena. Se ei esimerkiksi osallistunut 27.5.1993 pidettyyn kokoukseen, jonka aikana Ajinomoto ja Kyowa pyysivät Sewonia suostuttelemaan sitä myyntimäärien mukauttamiseen. Cheilin pienestä koosta johtuva vähäinen rooli ilmenee myös Vancouverissa 24.6.1993 pidetystä kokouksesta, jonka aikana kaikki muut yhtiöt paitsi Cheil sopivat virallisen lysiinintuottajien järjestön perustamisesta (päätöksen 110 perustelukappale). Muut yritykset eivät myöskään ole koskaan kuvanneet Cheiliä johtajaksi tai aktiiviseksi jäseneksi siitäkään huolimatta, että ne ovat halunneet itse päästä vastuusta. Komissio on myös nojautunut ainoastaan siihen, että Cheil osallistui kokouksiin, ottamatta huomioon sitä, että se suljettiin tietyistä kokouksista, tai sitä, että se oli ollut pidättyväinen. Tällainen lähestymistapa, jossa ei oteta huomioon Cheilin merkityksettömämpää roolia ja rinnastetaan se suuriin tuottajiin, kuten Kyowaan, on jo aiemmin todettu sääntöjenvastaiseksi edellä mainitussa asiassa BPB de Eendracht vastaan komissio annetussa tuomiossa.

147 Komissio toteaa, että Cheilin myöhäinen tulo markkinoille on otettu huomioon arvioitaessa kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa mutta että päätöksen 361—364 perustelukappaleessa esitetyistä syistä tämä seikka ei ole riittävä peruste katsoa, että kyseinen yritys olisi ollut passiivinen.

Sopimuksia on käytännössä jätetty soveltamatta

148 Kantaja väittää, että komission olisi suuntaviivojen 3 kohdan toisen luetelmakohdan mukaisesti pitänyt alentaa sakon määrää sen vuoksi, että se ei ole käytännössä soveltanut kilpailusääntöjen vastaisia sopimuksia.

149 Komission tulkinta, jonka mukaan tässä suuntaviivojen määräyksessä ei tarkoitettaisi tilannetta, jossa kartellia ei ole kokonaisuudessaan pantu täytäntöön, on kahdestakin syystä virheellinen. Olisi ensinnäkin epäoikeudenmukaista, mikäli yhtiö, joka ei ole pannut yhteistoimintajärjestelyä täytäntöön eikä siten ole aiheuttanut kuluttajille vahinkoa, ei saisi tästä hyvitystä. Toisaalta kaikki suuntaviivojen 3 kohdassa tarkoitetut muut lieventävät olosuhteet koskevat kunkin yrityksen omaa toimintaa.

150 Komissio toteaa aluksi, että suuntaviivoihin sisältyvä ilmaisu "sopimuksen soveltamatta jättäminen käytännössä" tarkoittaa tilannetta, jossa yhteistoimintajärjestelyä ei kokonaisuutena panna täytäntöön tai se on tietyn ajanjakson ajan toimimatta. Siinä ei sitä vastoin tarkoiteta toimivan yhteistoimintajärjestelyn jäsenten omaa tilannetta, varsinkaan silloin, kun kyseessä on Cheilin tavoin yritys, joka on osallistunut aktiivisesti keskusteluihin eikä ole millään tavoin irrottautunut niistä. Tämän tulkinnan vahvistaa oikeuskäytäntö ja erityisesti asiassa T-308/94, Cascades vastaan komissio, 14.5.1998 annettu tuomio (Kok. 1998, s. II-925, 230 kohta), jossa katsottiin, että se, ettei yritys ole markkinoilla toiminut siten kuin kilpailijoiden kanssa on sovittu, välttämättä ole sellainen seikka, joka olisi sakkojen suuruutta määrättäessä otettava huomioon

lieventävänä olosuhteena, koska tällainen yritys voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen.

Hintasopimukset

151 Kantaja vetoaa siihen, että päätöksenkään mukaan hinnat, joista peräjälkeen sovittiin kartellin jäsenten kokouksissa, eivät missään vaiheessa vastanneet hintoja, joita se päätöksen 47 perustelukappaleen taulukon mukaan sovelsi.

152 Kantajan väitetiedoksiantoon antamaansa vastaukseen liittämästä graafisesta esityksestä (kannekirjelmän liite 12) ilmenee lisäksi selvästi, että sen noudattamat hinnat olivat keskimäärin 25 prosenttia alemmat kuin tavoitehinnat, joista oli sovittu kartellin jäsenten kokouksissa.

153 Komissio on näin ollen tehnyt ilmeisen arviointivirheen ja rikkonut suuntaviivoja, kun se ei ole alentanut Cheilin sakkoa sillä perusteella, että se ei ole käytännössä soveltanut hintasopimuksia.

154 Komissio vastaa, että kantajan toimittamat tiedot eivät kumoa päätökseen ja erityisesti sen 376 ja 377 perustelukappaleeseen sisältyviä toteamuksia, joiden mukaan tavoitehintasopimuksen täytäntöönpano ei edellytä sitä, että sovellettaisiin sovittuja tavoitehintoja vastaavaa hintaa, vaan sitä, että osapuolet pyrkivät saavuttamaan ne.

155 Sen mielestä on lisäksi kiistatonta, että Cheil oli läsnä useimmissa kokouksissa, joissa käsiteltiin hintojen vahvistamista, joten sen tehtävänä on osoittaa, että tästä tunnetusta tosiseikasta huolimatta sen hintapolitiikka oli vapaan ja täysimääräisen kilpailun tulosta. Lisäksi päätöksen 47 perustelukappaleessa todetut seikat osoittavat sen, että Cheilin noudattamat hinnat eivät olleet markkinoiden alhaisimpia ja että ne seurasivat kartellin jäsenten perimien hintojen kehitystä.

Kiintiösopimukset

156 Kantaja väittää, että päätöksestä itsestäänkin ilmenee ensinnäkin, että se ei ole soveltanut kiintiösopimusta (214 perustelukappale) ja että se on sitä vastoin ehdottanut tuotannon nostamista (108 ja 116 perustelukappale), minkä osoittaa sekin, että se oli jätetty Honolulussa 10.3.1994 pidetyn kiintiöitä käsitelleen kokouksen aamupäiväosuuden ulkopuolelle.

157 Komissio ei ole myöskään nimenomaisesti hylännyt sen esittämiä todisteita, jotka osoittavat sen aloittaneen kannattavuustutkimuksia ja tehneen laitteistotilauksia tuotantokapasiteettinsa kaksinkertaistamiseksi (kannekirjelmän liite 13). Komissio on näet ainoastaan tyytynyt olettamaan, että kaikki keskusteluihin osallistuneet yritykset olivat soveltaneet sopimuksia (päätöksen 380 perustelukappale). Kun komissio on jättänyt huomiotta Cheilin esittämät todisteet, jotka osoittivat sovittujen hintojen ja sen soveltamien hintojen poikenneen merkittävästi toisistaan, se on todellisuudessa kohdellut Cheiliä samalla tavoin kuin muita yhtiöitä, jotka eivät ole kyenneet esittämään tällaisia todisteita.

158 Näin ollen komissio ei ole ainoastaan tehnyt ilmeistä arviointivirhettä ja rikkonut suuntaviivoja vaan myös loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

159 Väite, jonka mukaan sopimus koskisi vähimmäismääriä, on epäjohdonmukainen. Mikäli tilanne olisi ollut tämä, Cheil ja Sewon eivät olisi vaatineet suurempia kiintiöitä.

160 Komissio vastaa, että Cheil osallistui vapaaehtoisesti kiintiöiden jakamista koskeneeseen sopimukseen ja että sen ainoa riita muiden kartellin jäsenten kanssa koski sitä, että se halusi suuremman kiintiön.

161 Se, että se on mahdollisesti myynyt suurempia määriä kuin muut yritykset pyrkivät sille antamaan, ei ole lieventävä olosuhde, sillä vahvistetut kiintiöt olivat vain vähimmäiskiintiöitä (päätöksen 378 perustelukappale). Tämä toteamus ei ole yhteensoveltumaton tuottajien keskenään sopimien myynnin rajoitusten kanssa, koska kartellin jäsenet eivät ole kyenneet sopimaan kiinteistä kiintiöistä vaan ainoastaan vähimmäismarkkinaosuuksista, jotka niiden piti säilyttää. Tältä osin on merkityksellistä todeta, että Cheilille myönnetty maailmanmarkkinaosuus oli 7 prosenttia ja että sen todellinen markkinaosuus pysyi 8 prosentissa (päätöksen 267 perustelukappale).

162 Tuotantokapasiteetin lisäämissuunnitelmilla ei ole merkitystä, koska ne eivät ole sama asia kuin myyntimäärät.

Myyntimääriä koskeva tietojenvaihtojärjestelmä

163 Kantaja väittää, että se on järjestelmällisesti antanut paikkansapitämättömiä tietoja kartellin muille jäsenille. On olemassa kynnys, josta lähtien annetut tiedot ovat niin virheellisiä, että niiden antaminen vastaa sopimuksen tosiasiallista noudattamatta jättämistä. Tässä tapauksessa kilpailusääntöjä rikkovan käyttäytymisen vaikutus markkinoihin on näet pienempi.

164 Komissio vaatii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta hylkäämään näkemyksen, jonka mukaan osallistuminen aktiivisesti kartelliin siten, että samalla petetään kartellin jäseniä, olisi myönteinen menettelytapa, jonka perusteella sakkoa pitäisi alentaa. Cheil on hallinnollisessa menettelyssä lisäksi väittänyt liittyneensä kartelliin saadakseen tietoja lysiinimarkkinoista, mikä perustelu on hylätty päätöksen 364 perustelukappaleessa.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Cheilin passiivisuus

165 Kuten oikeuskäytännöstä ilmenee, usean yrityksen rikottua kilpailusääntöjä on tutkittava kunkin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneen yrityksen osuuden suhteellinen vakavuus (ks. yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 623 kohta ja asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4125, 150 kohta), jotta voitaisiin ratkaista, onko niiden osalta olemassa raskauttavia tai lieventäviä olosuhteita.

166 Suuntaviivojen 2 ja 3 kohdan mukaan sakon perusmäärää voidaan muuttaa tiettyjen kuhunkin asianomaiseen yritykseen liittyvien lieventävien ja raskauttavien olosuhteiden perusteella.

167 Erityisesti yrityksen "passiivisuus tai seurailijan asema" kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamisessa on suuntaviivojen 3 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaisesti lieventävä olosuhde, mikäli se näytetään toteen, ja tämä passiivisuus tarkoittaa sitä, että kyseinen yritys on omaksunut "matalan profiilin" eli se ei ole osallistunut aktiivisesti kilpailunvastaisen sopimuksen tai sopimusten laatimiseen.

168 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että seikkoina, jotka saattavat ilmentää yrityksen passiivisuutta yhteistoimintajärjestelyssä, voidaan ottaa huomioon se, että se on osallistunut huomattavasti satunnaisemmin kokouksiin kuin kartellin varsinaiset jäsenet (ks. vastaavasti em. asiassa BPB de Eendracht v. komissio annetun tuomion 343 kohta), samoin kuin se, että se on tullut myöhemmin kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olleille markkinoille, riippumatta siitä, miten pitkän ajan se on siihen osallistunut (ks. vastaavasti em. asiassa Stichting Sigarettenindustrie v. komissio annetun tuomion 100 kohta), ja myös kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden kolmansien yritysten edustajien antamat tämänsuuntaiset nimenomaiset lausumat (ks. vastaavasti asia T-317/94, Weig v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1235, 264 kohta).

169 Cheil vetoaa tässä yhteydessä lähinnä siihen, että se on tullut markkinoille myöhään, että se ei ole osallistunut tiettyihin myyntikiintiöitä tai virallisen lysiinijärjestön perustamista käsitelleisiin kokouksiin, että se on kooltaan pieni ja että muut tuottajat eivät ole lausumissaan pitäneet sitä aktiivisena jäsenenä.

170 On heti hylättävä Cheilin väite, jonka mukaan muut kartellin tuottajat eivät olisi lausumissaan pitäneet sitä aktiivisena jäsenenä. Vaikka näet voidaankin ottaa huomioon yrityksen roolia kartellissa koskevat nimenomaiset lausumat, mikäli ne ovat peräisin kolmansien yritysten edustajilta (ks. vastaavasti em. asiassa Weig v. komissio annetun tuomion 264 kohta), tällaisten lausumien puuttumiselle ei sen sijaan voida antaa minkäänlaista todistusarvoa.

171 Samoin komission väite, jonka mukaan Cheilin myöhäinen markkinoilletulo on otettu huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa laskettaessa, on hylättävä asiaankuulumattomana, koska yrityksen kilpailusääntöjen rikkomisen keston laskemista koskeva kysymys on sen aktiivisuutta tai passiivisuutta koskevasta kysymyksestä erillinen.

172 Cheilin kuten ADM:kin tulo lysiinimarkkinoille tapahtui vuoden 1991 aikana eli siinä vaiheessa, kun Ajinomoton, Sewonin ja Kyowan välinen aasialais-eurooppalainen kartelli oli ollut jo useita kuukausia eli heinäkuusta 1990 lähtien voimassa (päätöksen 50—68 perustelukappale). ADM:stä poiketen Cheil ei ole myöskään osallistunut Meksikossa 23.6.1992 pidettyyn kokoukseen, joka sijoittui yhteen kartellin kannalta tärkeimpään vaiheeseen, koska siinä pyrittiin ottamaan käyttöön uusi hinta- ja kiintiövalvontamekanismi, jossa otettaisiin huomioon uusien tuottajien tulo markkinoille (päätöksen 72—75 perustelukappale).

173 On kiistatonta, että aasialaiset tuottajat pitivät 27.8.1992 kokouksen kantajan tiloissa Soulissa, ja sen aikana sovittiin ADM:n ehdottamasta hinnankorotuksesta (päätöksen 79 perustelukappale). Tämä päivämäärä oli alku Cheilin liittymiselle kartelliin, mitä ei ole kiistetty, kuten ei myöskään sitä, että se osallistui jatkuvasti hintasopimuksia koskeviin kokouksiin. Lisäksi päätöksestä ilmenee, että vaikka Cheil tuli myöhään markkinoille, se pyysi varsin varhain suurempaa kiintiötä kuin sille oli ehdotettu (päätöksen 77 ja 78 perustelukappale), ja vaati sitä 10.3.1994 saakka, jolloin se hyväksyi ehdotetun kiintiön.

174 Vaikka tämä Cheilin toimintatapa ei selvästikään täysin vastaa yrityksen passiivisuuden määritelmää, on korostettava, että Cheilin myöhäisen markkinoilletulon ja sen muihin tuottajiin myyntimäärien osalta omaksuman asenteen seurauksia on arvioitava muiden esitettyjen seikkojen eli sen kokouksiin osallistumisten lukumäärän ja pienen koon perusteella.

175 On täysin selvää, että Cheil on osallistunut muita kartellin jäseniä harvemmin myyntimääriä käsitelleisiin tuottajien kokouksiin kartelliin osallistumisensa ensimmäisen vaiheen (27.8.1992—10.3.1994) aikana.

176 Mikäli jätetään tämän ajanjakson osalta huomiotta kartellin kahden johtavan yrityksen kokoukset, joihin se ei tietenkään osallistunut, ja muut hintoja koskeneet kokoukset, joissa se sitä vastoin oli läsnä (päätöksen 79, 81, 90 ja 94 perustelukappale), päätöksestä ilmenee, että Cheil ei osallistunut useisiin tuottajien välisiin myyntikiintiöihin liittynyttä ongelmaa käsitelleisiin kokouksiin, eli 29.10. ja 2.11.1992 (86 ja 87 perustelukappale), 27.5.1993 (102 perustelukappale) ja erityisesti 8.12.1993 (119 ja 122 perustelukappale) pidettyihin kokouksiin ja aamupäivällä 10.3.1994 pidettyyn kokoukseen (126 ja 127 perustelukappale). Se osallistui sitä vastoin täysimääräisesti 18.6.1993 (päätöksen 104 perustelukappale), 24.6.1993 (päätöksen 108 perustelukappale) ja 5.10.1993 (päätöksen 116 perustelukappale) pidettyihin kokouksiin.

177 Myös Cheilin asenne yhdessä näistä kokouksista osoittaa sen olleen passiivinen myyntikiintiöitä koskeneiden sopimusten osalta 10.3.1994 saakka. Päätöksestä (110 perustelukappale) näet ilmenee, että 24.6.1993 pidetyssä kokouksessa kaikki muut osallistujat paitsi Cheil olivat yhtä mieltä Ajinomoton ja ADM:n hoitaman virallisen lysiinijärjestön perustamisesta. Tämä päätös johti siihen, että olemassa olleen alan järjestön (Fefana) yhteyteen perustettiin tuottajien keskinäinen työryhmä, jonka kokoukset osoittautuivat ratkaiseviksi sen kannalta, että tuottajat kykenisivät vaihtamaan tietoja ja valvomaan myönnettyjen kiintiöiden noudattamista (ks. erityisesti päätöksen 122, 125, 133, 139, 150, 158 ja 165 perustelukappale).

178 On siis ilmeistä, että Cheil on osallistunut täysimääräisesti vain kolmeen kahdeksasta kokouksesta, joissa käsiteltiin myyntimääriä 27.8.1992 ja 10.3.1994 välisenä ajanjaksona, ja että se varsinkaan ei ollut läsnä 8.12.1993 ja aamupäivällä 10.3.1994 pidetyissä kokouksissa, jotka olivat myyntimäärien kannalta tärkeimpiä. Muut tuottajat näet päättivät nimenomaan kyseisissä kokouksissa myyntikiintiöiden lopullisesta ja tarkasta jakamisesta vuodelle 1994, ja Ajinomotolle annettiin lisäksi tehtävä käsitellä keskitetysti kartellin muiden jäsenten toimittamia myyntilukuja.

179 Sen lisäksi, että Cheil ei siis ole ollut läsnä kahdessa strategisessa myyntimääriä käsitelleessä kokouksessa, on todettava, että se hyväksyi lopulta iltapäivällä 10.3.1994 myyntikiintiön, jonka muut tuottajat olivat vahvistaneet

17 000 tonniksi ja siten huomattavasti pyydettyä eli 22 000 tonnin kiintiötä pienemmäksi (päätöksen 116 perustelukappale).

180 Lopuksi on todettava, että Cheilin pieni koko on merkittävä huomioon otettava seikka arvioitaessa sen myöhäisen lysiinimarkkinoille tulon ja käyttäytymisen todellisia vaikutuksia muihin tuottajiin. Vaikka Cheil näet alun perin vastusti sille tarjottua kiintiötä, kartellin johtavien yritysten sille ehdottama kiintiö oli edelleen selvästi pienempi kuin kiintiö, jota ehdotettiin suurin piirtein samankokoisille yrityksille eli Kyowalle ja Sewonille. Erityisesti jos tarkastellaan Sewonia, jonka kokonaisliikevaihto tosin on paljon pienempi kuin Cheilin mutta jonka kokonaisliikevaihto lysiinialalla oli suurempi, on huomattava, että ehdotetut kiintiöt vaihtelivat 32 900 tonnin (päätöksen 104 perustelukappale) ja 37 000 tonnin (päätöksen 121 perustelukappale) välillä, kun Cheilille lopulta myönnettiin 17 000 tonnin kiintiö (päätöksen 128 perustelukappale). Lisäksi tehtyjen sopimusten nojalla kullekin tuottajalle vuonna 1994 myönnetyistä maailmanmarkkinaosuuksista (ks. päätöksen 267 perustelukappale) ilmenee, että Cheilin (markkinaosuus 7 prosenttia) markkinaosuus oli huomattavasti pienempi kuin Sewonille (14 prosenttia) ja Kyowalle (19 prosenttia) myönnetyt osuudet, vaikka niitä pidettiin samankokoisina yrityksinä. Näin ollen on ilmeistä, että Cheiliä on "syrjitty" myyntikiintiökartellin yhteydessä muihin tuottajiin nähden, mikä voidaan tulkita välittömäksi seuraukseksi siitä, että se on osallistunut satunnaisemmin kokouksiin ja tullut myöhemmin markkinoille. Tässä yhteydessä sillä, että Cheil vaati suurempaa kiintiötä kuin sille ehdotettiin, on verrattain pieni merkitys, eikä se välttämättä osoita, että se olisi ollut aktiivinen.

181 Näin ollen on pääteltävä, että Cheil on toiminut passiivisesti myyntikiintiökartellissa 27.8.1992 ja 10.3.1994 välisenä aikana eli puolet ajasta, jona se osallistui yhteistoimintajärjestelyyn. On sitä vastoin korostettava, että 10.3.1994 jälkeen Cheil oli läsnä kartellin eri kokouksissa ja osallistui niihin aktiivisesti, mitä se ei myöskään kiistä.

182 Alennuksesta, joka kantajalle on tästä syystä myönnettävä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella olevan täyden harkintavallan nojalla, on todettava, että komissio on alentanut Sewoniin keston perusteella sovellettua korotusta 20 prosenttia, joka vastaa 5,71 prosentin alennusta sakon perusmäärään, koska vastaajana oleva toimielin katsoi Sewonin toimineen passiivisesti myyntikiintiösopimusten osalta vasta vuodesta 1995 lähtien eli kuuden kuukauden ajan, kun se oli osallistunut kartelliin viiden vuoden ajan.

183 Kun otetaan huomioon yhtäältä tämä seikka ja tarve varmistaa yhteistoimintajärjestelyn osallistujien yhdenvertainen kohtelu sekä toisaalta Cheilin aktiivinen osallistuminen hintasopimuksiin, 10 prosentin alennus sakon perusmäärään vaikuttaa perustellulta, koska Cheilin passiivisuus myyntimääriä koskevassa järjestelyssä kesti pidemmän ajan.

Sopimuksia on käytännössä jätetty soveltamatta

184 Kuten edellä 165 kohdassa on todettu, oikeuskäytännöstä ilmenee, että usean yrityksen rikottua kilpailusääntöjä on tutkittava kunkin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneen yrityksen osuuden suhteellinen vakavuus, jotta voitaisiin ratkaista, onko niiden osalta olemassa raskauttavia tai lieventäviä olosuhteita.

185 Tämä päätelmä on johdonmukainen seuraus rangaistusten ja seuraamusten yksilöllisyyden periaatteesta, jonka nojalla yritykselle voidaan määrätä seuraamus vain seikoista, joista sitä itseään moititaan, ja jota sovelletaan kaikissa hallinnollisissa menettelyissä, jotka saattavat johtaa seuraamusten määräämiseen yhteisön kilpailusääntöjen nojalla (ks. sakon määräämisestä yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98, Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.12.2001, Kok. 2001, s. II-3757, 63 kohta).

186 Suuntaviivojen 2 ja 3 kohdan mukaan sakon perusmäärää voidaan muuttaa tiettyjen kuhunkin asianomaiseen yritykseen liittyvien lieventävien ja raskauttavien olosuhteiden perusteella.

187 Erityisesti suuntaviivojen 3 kohdassa esitetään lieventävistä olosuhteista luettelo, joka ei ole tyhjentävä, seikoista, joiden perusteella sakon perusmäärää voidaan alentaa. Näitä seikkoja ovat esimerkiksi yrityksen passiivisuus, se, että sopimuksia ei ole käytännössä sovellettu, se, että yritys on lopettanut kilpailusääntöjen rikkomisen heti komission ensimmäisen toimenpiteen jälkeen, osoitus siitä, että yritys ei ole ollut tietoinen kilpailua rajoittavan toimintansa laittomuudesta, se, että kilpailusääntöjä on rikottu huolimattomuudesta, sekä yrityksen todellinen yhteistyö menettelyissä, jotka koskevat yhteistyötiedonannon soveltamisalaan kuulumattomia tapauksia. Nämä olosuhteet koskevat siis kaikki kunkin yrityksen omaa käyttäytymistä.

188 Näistä seikoista ilmenee, että komission tulkinta, jonka mukaan "sopimuksen soveltamatta jättämistä käytännössä" koskeva 3 kohdan toinen luetelmakohta tarkoittaa vain tilannetta, jossa yhteistoimintajärjestelyä ei ole pantu kokonaisuutena täytäntöön, riippumatta kunkin yrityksen omasta käyttäytymisestä, on ilmeisen virheellinen.

189 Komission näkemys perustuu nimittäin siihen, että se sekoittaa keskenään yhtäältä kilpailusääntöjen rikkomisesta markkinoille aiheutuneiden konkreettisten vaikutusten arvioinnin sen vakavuuden määrittämisen yhteydessä (suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan ensimmäinen alakohta), jolloin on otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen kokonaisuudesta aiheutuneet vaikutukset eikä kunkin yrityksen todellista käyttäytymistä, ja toisaalta kunkin yrityksen erillisen käyttäytymisen arvioinnin raskauttavien tai lieventävien olosuhteiden

määrittämisen yhteydessä (suuntaviivojen 2 ja 3 kohta), jolloin on rangaistusten ja seuraamusten yksilöllisyyden periaatteen mukaisesti tutkittava sitä, miten vakavalla tavalla yritys on omalta osaltaan osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen.

190 Komissio on vastinekirjelmässään lisäksi viitannut edellä mainitussa asiassa Cascades vastaan komissio annettuun tuomioon, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei se, että yritys, jonka on näytetty osallistuneen kilpailijoidensa kanssa hintoja koskeneeseen yhteistoimintaan, ole markkinoilla toiminut siten, kuin kilpailijoiden kanssa on sovittu, välttämättä ole sellainen seikka, joka olisi sakkojen suuruutta määrättäessä otettava huomioon lieventävänä olosuhteena (230 kohta).

191 On huomattava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kohdisti edellä mainitun tuomion yhteydessä valvontansa komission päätökseen, jossa ei ollut sovellettu suuntaviivoja, joissa nyttemmin määrätään nimenomaisesti siitä, että kilpailusääntöjen rikkomista koskevan sopimuksen soveltamatta jättäminen käytännössä on otettava lieventävänä olosuhteena huomioon, koska kyseinen päätös tehtiin ennen suuntaviivojen antamista. Kuten edellä 77 kohdassa on jo todettu, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio ei voi poiketa säännöistä, jotka se on itselleen asettanut. Erityisesti silloin, kun komissio antaa suuntaviivoja, joilla se pyrkii täsmentämään perustamissopimuksen määräyksiä noudattaen perusteet, joita se aikoo soveltaa harkintavaltaansa käyttäessään, se rajoittaa itse harkintavaltaansa, koska sen on noudatettava viitteellisiä sääntöjä, jotka se on itselleen asettanut (em. asiassa AIUFFASS ja AKT v. komissio annetun tuomion 57 kohta ja em. asiassa Vlaams Gewest v. komissio annetun tuomion 89 kohta).

192 On vielä selvitettävä, onko komissio voinut tässä tapauksessa perustellusti katsoa, että ADM:n osalta ei voitu ottaa suuntaviivojen 3 kohdan toisen luetelmakohdan nojalla sopimusten soveltamatta jättämistä käytännössä lieventävänä olosuhteena huomioon. Tässä tarkoituksessa on selvitettävä, ovatko kantajan esittämät olosuhteet sellaisia, että ne osoittavat, että se olisi kilpailunvastaisiin

sopimuksiin osallistumisensa aikana todellisuudessa pidättäytynyt niiden soveltamisesta kilpailemalla markkinoilla (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95—T-32/95, T-34/95—T-39/95, T-42/95—T-46/95, T-48/95, T-50/95—T-65/95, T-68/95—T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok. 2000, s. II-491, 4872—4874 kohta).

193 Ensinnäkin väitteestä, jonka mukaan hintasopimuksia ei olisi sovellettu, komissio on päätöksessä (376 perustelukappale) huomauttanut, että kyseiset sopimukset koskivat hinnoille asetettuja tavoitteita (tavoitehintoja), joten tällaisten sopimusten täytäntöönpano ei edellytä sitä, että sovellettaisiin sovittua tavoitehintaa vastaavaa hintaa, vaan sitä, että osapuolet muuttavat hintojaan niiden tuomiseksi lähemmäksi sovittua tavoitetta. Komissio on vielä todennut, että sen "hallussa olevien tietojen perusteella on selvää, että käsiteltävänä olevassa asiassa osapuolet muuttivat useimpien hintasopimusten jälkeen hintojaan sopimusten mukaisesti".

194 Komissio on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa täsmentänyt, että edellä tarkoitetut tiedot ovat päätöksen 47 perustelukappaleessa mainittuja yritysten hintoja koskevia tietoja, jotka on otettu graafiseen esitykseen, josta ilmenee tavoitehintojen kehitys ja kunkin asianomaisen yrityksen soveltamien hintojen kehitys (vastauksen liite 1).

195 Tämän asiakirjan perusteella voidaan aluksi huomauttaa, että vaikka Cheilin soveltamat hinnat eivät vastaa tavoitehintoja, koska ne yleensä alittavat ne, sama pätee muiden lysiinintuottajien maaliskuusta 1992 kilpailusääntöjen rikkomisen päättymiseen kesäkuussa 1995 saakka soveltamiin hintoihin ADM:n hintoja lukuun ottamatta.

196 On myös ilmeistä, että vaikka Cheilin hinnat vastasivat Sewonin hintoja (joskus hieman korkeampia tai joskus hieman alempia) ja olivat yleensä muiden tuottajien soveltamia hintoja alempia, todettuja eroja ei voida pitää merkittävinä eikä sellaisina, että ne vastaisivat menettelytapoja tosiasiallisesti riippumattomilla ja kilpailluilla markkinoilla.

197 Lopuksi on ennen kaikkea todettava, että Cheilin hintakehitys on koko kilpailusääntöjen rikkomisen ajanjakson vastannut yhteistoimintajärjestelyn osallistujien sopimien tavoitehintojen kehitystä, mikä tukee lisäksi päätelmää, jonka mukaan yhteistoimintajärjestely on vaikuttanut vahingollisesti markkinoihin (ks. vastaavasti em. asiassa Hercules Chemicals v. komissio 17.12.1991 annetun tuomion 340 kohta). Tämä näin pitkän ajanjakson ajan jatkunut vastaavuus osoittaa sen, että Cheililla ei ole ollut mitään todellista halua irrottautua hintasopimusten soveltamisesta.

198 Tässä yhteydessä on todettava, että kyseiset viisi lysiinintuottajaa sopivat kesäkuun 1993 aikana lysiinin hinnan vahvistamisesta 3,20 Saksan markaksi (DEM) kilolta (päätöksen 104 ja 198 perustelukappale) samalla kun ne suunnittelivat uutta hintojen nostamista vaiheittain. Lysiinin hinta nousikin tämän jälkeen voimakkaasti, ja se vahvistettiin lopulta 5,30 DEM:ksi kilolta lokakuussa 1993 tehdyn sopimuksen perusteella (päätöksen 114 ja 199 perustelukappale). Cheil osallistui elokuusta 1993 alkaen täysimääräisesti kaikkia lysiinintuottajia koskeneeseen hintojen nostamiseen, sillä sen hinnat nousivat 3,04 DEM:sta kilolta heinäkuussa 1993 3,77 DEM:aan syyskuussa ja lopuksi 4,23 DEM:aan lokakuussa 1993. Cheil ei ole tämän yhteistoimintajärjestelyn kannalta tärkeän vaiheen aikana millään tavoin pyrkinyt ottamaan etäisyyttä muihin tuottajiin omaksumalla tosiasiallisesti kilpailua edistävää hintapolitiikkaa.

199 Tästä seuraa, että ei ole osoitettu, että Cheil ei olisi käytännössä soveltanut hintasopimuksia, sillä aste-eroa hintasopimusten täytäntöönpanossa ei voida sekoittaa siihen, että niitä ei olisi käytännössä sovellettu.

200 Myyntikiintiösopimusten väitetystä soveltamatta jättämisestä on toiseksi muistutettava aluksi siitä, että komissio on vedonnut päätöksessä (378 perustelukappale) siihen, että kartellin jäsenet katsoivat niille jaettujen myyntikiintiöiden olevan "vähimmäiskiintiöitä" ja että "sopimusta noudatettiin niin kauan kuin kukin osapuoli pystyi myymään vähintään sille jaetun kiintiön".

201 Kuten kaikki asianomaiset yritykset ovat perustellusti korostaneet, tämä väite on vähintäänkin ristiriidassa todettujen tosiseikkojen kanssa, koska hintojen korottamisen tavoite, jota yhteistoimintajärjestelyn osallistujat lähinnä tavoittelivat, edellytti väistämättä lysiinintuotannon rajoittamista ja siten enimmäismyyntikiintiöiden jakamista. Tämän vahvistavat muun muassa päätöksen 221 perustelukappale ja sitä seuraavat perustelukappaleet, jotka koskevat myynnin rajoittamiseen tähtäävien myyntikiintiösopimusten arviointia EY 81 artiklan 1 kohdan nojalla. Komission tämän väitteen on näin ollen katsottava olevan täysin asiaankuulumaton.

202 Todettakoon tämän jälkeen, että Cheilin väite, joka koskee vuosia 1992 ja 1993 ja jonka mukaan se ehdotti tuotannon lisäämistä, minkä vuoksi se suljettiin pois kokouksista, on hylättävä. Päätöksestä nimittäin ilmenee, että se ei ole missään tapauksessa ehdottanut tuotannon yleistä lisäämistä vaan ainoastaan pyrkinyt korottamaan yhteistoimintajärjestelyn piirissä sille ehdotettua kiintiötä, mitä ei voida rinnastaa siihen, että kilpailusääntöjen vastaisia sopimuksia ei olisi käytännössä sovellettu.

203 Myöskään väitteellä, jonka mukaan asiassa ei olisi otettu huomioon sisäisiä asiakirjoja, jotka osoittavat Cheilin pyrkineen kehittämään tuotantokapasiteettiaan, ei ole merkitystä, koska kyseiset asiakirjat eivät ole sellaisia, että ne osoittaisivat tuotannon ja varsinkaan myyntimäärien kasvaneen. Tältä osin kantajan näyttöä vaille jäänyt väite, jonka mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta olisi loukattu, on hylättävä täysin perusteettomana.

204 On myös ilmeistä, että myyntikiintiösopimusten tosiasiallinen soveltaminen on katsottava toteennäytetyksi oikeudellisesti riittävällä tavalla, kun otetaan huomioon päätöksen 267 perustelukappaleeseen sisältyvä taulukko, jossa verrataan sopimusten perusteella kullekin yhteistoimintajärjestelyn osallistujalle myönnettyjä maailmanlaajuisia markkinaosuuksia ja osuuksia, joita niillä todellisuudessa oli vuoden 1994 lopussa. Kuten komissio on näet todennut, kunkin tuottajan maailmanlaajuinen markkinaosuus oli Sewonin markkinaosuutta lukuun ottamatta suurelta osin verrattavissa osuuksiin, joita kullekin yhteistoimintajärjestelyn osallistujalle oli myönnetty.

205 Kiintiöitä koskevien sopimusten vuonna 1995 tapahtuneen soveltamisen osalta kartellin vuonna 1995 pidetyistä kokouksista, joihin päätöksen 153—166 perustelukappaleessa viitataan, ilmenee, että Cheil on jatkanut edellisenä vuonna noudatettujen kiintiöiden soveltamista.

206 Kolmanneksi tietojenvaihtosopimuksen osalta on kiistatonta, että Cheil suostui iltapäivällä 10.3.1994 ilmoittamaan lysiinin myyntilukunsa tuottajien kesken 8.12.1993 tehdyn sopimuksen mukaisesti.

207 Tämän sopimuksen soveltamisesta on riittävää todeta, että päätöksestä (134, 141, 145, 150, 155, 160, 164 ja 165 perustelukappale) ilmenee, että Cheil on todellakin ilmoittanut myyntimääränsä. Toisin kuin Sewon, joka lakkasi vuoden 1995 alussa ilmoittamasta muille tuottajille myyntimääriään, mikä häiritsi kartellin toimintaa, Cheil lähetti siten säännöllisesti sovitut tiedot ja sai vastavuoroisesti tiedot kartellin muiden jäsenten myynneistä, mikä vaikutti sen käyttäytymiseen kartellin piirissä ja markkinoilla. Näin menetellessään on se pannut kyseisen sopimuksen täytäntöön annettujen tietojen väitetystä virheellisyydestä riippumatta.

208 Kaiken edellä esitetyn perusteella komissio on menetellyt perustellusti, kun se ei ole ottanut Cheilin osalta lieventävänä olosuhteena huomioon sitä, että sopimuksia ei olisi käytännössä sovellettu.

5. Päätöksen perustelut

Asianosaisten lausumat

209 Kantaja esittää aluksi, että komission on päätöksissään, joilla määrätään sakkoja, esitettävä täydelliset ja selkeät perustelut, jotta yritykset saavat tarkasti selville niille määrätyn sakon laskentatavan, ilman että ne joutuvat nostamaan tässä tarkoituksessa tuomioistuimessa kanteen komission päätöstä vastaan (asia T-147/89, Société métallurgique de Normandie v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1057; asia T-148/89, Tréfilunion v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1063 ja asia T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1191).

210 Päätös on sen mielestä tässä tapauksessa useilta kohdin riittämättömästi perusteltu.

211 Ensinnäkään kantaja ei kykene päätöksen perusteella saamaan tarkasti selville syitä, joiden vuoksi kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden perusteella määritetty sakon laskentapohja vahvistettiin 15 miljoonaksi euroksi eli samalle tasolle kuin Sewonin ja Kyowan, vaikka sen koko ja vaikutus markkinoihin

olivat vähäiset. Päätöksessä (304 perustelukappale) mainitaan näet ainoastaan tämä määrä ilman muita selityksiä eikä oteta huomioon sitä, että Cheilin lysiinimyynnistä ETA:ssa saama liikevaihto oli noin puolet sen lähimmän kilpailijan liikevaihdosta.

212 Toiseksi kantaja ei kykene päätöksen perusteella ymmärtämään syitä, joiden vuoksi komissio on jättänyt huomiotta useat lieventävät olosuhteet, joihin se oli puolustuksekseen vedonnut.

213 Ensinnäkään sen osalta, että sopimuksia ei käytännössä sovellettu, komissio ei ole päätöksen 376—378 perustelukappaleessa vastannut väitteeseen, jonka mukaan Cheilin hinnat olivat järjestelmällisesti sovittuja hintoja alemmat, eikä väitteeseen, jonka mukaan kiintiöitä ei ollut pantu täytäntöön. Toiseksi sen osalta, että Cheil oli ollut passiivinen ja etäinen, komissio ei ole päätöksen 363 ja 364 perustelukappaleessa vastannut väitteisiin, joiden mukaan kyseinen yritys oli jätetty kokousten ulkopuolelle tai oli ollut niistä poissa taikka oli pidättyväinen läsnä ollessaan.

214 Komissio kiistää väitetyn perustelujen puutteellisuuden erityisesti suuntaviivoissa tehtyjen täsmennysten perusteella.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

215 Kun on kyse sellaisista päätöksistä nostetuista kanteista, joissa komissio on määrännyt yrityksille sakkoja kilpailusääntöjen rikkomisesta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kahdella tapaa toimivaltainen. Toisaalta sen teh-

tävänä on tutkia päätösten laillisuus EY 230 artiklan nojalla. Tällöin sen on muun muassa tutkittava, onko EY 253 artiklassa asetettua perusteluvelvollisuutta, jonka laiminlyöminen johtaa päätöksen kumoamiseen, noudatettu. Toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on toimivalta EY 229 artiklassa ja asetuksen N:o 17 17 artiklassa sille annetun täyden harkintavallan nojalla arvioida, onko sakkojen suuruus asianmukainen. Tämä arviointi saattaa edellyttää sellaisten lisätietojen esittämistä ja huomioon ottamista, joita perusteluvelvollisuus ei sinänsä edellytä mainitsemaan päätöksessä (ks. mm. asia C-248/98 P, KNP BT v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9641, 38—40 kohta).

216 Perusteluvelvollisuuden noudattamisen valvonnan osalta vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että EY 253 artiklassa edellytettyjen perustelujen on oltava kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia ja niissä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava yhteisön toimielimen toimenpiteen perustelut siten, että henkilöille, joita toimenpide koskee, selviää sen syyt ja siten, että toimivaltainen tuomioistuin voi valvoa toimenpiteen laillisuutta. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja siltä osin kuin sitä, ovatko päätöksen perustelut EY 253 artiklan mukaisia, tutkitaan paitsi päätöksen sanamuodon myös asiayhteyden ja kaikkien asiaa koskevien oikeussääntöjen suhteen (ks. asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

217 Yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävän sakon määrän laskemista koskevan perusteluvelvollisuuden osalta on muistutettava siitä, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan mukaan "sakon suuruutta määriteltäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto". Suuntaviivoihin samoin kuin yhteistoimintajärjestelyihin liittyviä asioita koskevaan yhteistyötiedonantoon sisältyy ohjeellisia sääntöjä arviointiperusteista, jotka komission on otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja kestoa mitatessaan (ks. vastaavasti valtiontukien osalta em. asiassa AIUFFASS ja AKT v. komissio annetun tuomion 57 kohta ja asiassa Vlaams Gewest v. komissio annetun tuomion 79 kohta).

218 Perusteluvelvollisuudesta johtuvat aineelliset vaatimukset täyttyvät näin ollen, jos komissio ilmoittaa päätöksessään suuntaviivojensa ja mahdollisesti yhteistyötiedonantonsa mukaiset arviointiperusteet, joiden avulla se on määrittänyt kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston sakon määrän laskemista varten.

219 Komissio on tässä tapauksessa täyttänyt nämä vaatimukset.

220 On näet todettava, että päätöksen 250—445 perustelukappaleessa esitetään seikat, jotka komissio on ottanut huomioon kaikkien edellä mainittujen oikeussääntöjen mukaisesti laskiessaan sakkojen määrän kunkin asianomaisen yrityksen osalta. Erityisesti asianomaisten yritysten erilaisesta kohtelusta, jota on sovellettu sakkojen laskentapohjan vahvistamiseksi, päätöksen 303—305 perustelukappaleessa esitetään seikat, joihin komissio on nojautunut jakaessaan yritykset kahteen ryhmään koon mukaan. Myös kunkin yrityksen tekemän kilpailusääntöjen rikkomisen suhteellisen vakavuuden arvioinnin osalta päätöksen 357—396 perustelukappaleessa esitetään lieventävinä olosuhteina huomioon otetut seikat ja erityisesti syyt, joiden vuoksi katsottiin, että Cheil ei ollut ollut passiivinen kilpailusääntöjen rikkomisessa ja että se oli käytännössä soveltanut sopimuksia.

221 Se, että komission arviointi ei välttämättä ole kaikilta osin hyväksyttävissä, kuuluu erilliseen päätöksen asiasisällön laillisuuden tutkimiseen, joka on edellä jo suoritettu. Perustelujen osalta päätöksessä ei sitä vastoin ole virheitä, koska kantaja on sen perusteella kyennyt saamaan selville komission sellaisten eri näkökohtien osalta huomioon ottamat seikat, joihin se vetoaa, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kykenee valvomaan sen laillisuutta.

222 On näin ollen katsottava, että päätös on oikeudellisesti riittävällä tavalla perusteltu.

Sakon laskentamenetelmä ja loppusumma

223 Komissio on päätöksessä ottanut kantajan osalta huomioon vain yhden lieventävän olosuhteen eli sen, että kilpailusääntöjen rikkominen lopetettiin heti viranomaisten puututtua ensi kertaa asiaan (384 perustelukappale), ja tämä vastaa 10 prosentin alennusta perusmäärästä.

224 On huomautettava, että komissio ei ole päätöksessä soveltanut lieventävien olosuhteiden perusteella myönnettyjä alennuksia samalla tavoin asianomaisiin yrityksiin. Komissio on näet ottanut Sewonin osalta huomioon kaksi lieventävää olosuhdetta, eli ensinnäkin sen, että Sewon muuttui vuonna 1995 myyntikiintiöiden osalta passiiviseksi jäseneksi, minkä perusteella kyseiseen yritykseen sovellettua korotusta alennettiin 20 prosenttia kilpailusääntöjen keston vuoksi (päätöksen 365 perustelukappale), ja toiseksi sen, että se oli lopettanut kilpailusääntöjen rikkomisen heti viranomaisten puututtua ensi kertaa asiaan (päätöksen 384 perustelukappale), minkä perusteella edellä mainitun ensimmäisen alennuksen antamaa tulosta oli perusteltua alentaa vielä 10 prosenttia. On todettava, että komissio ei ole edellä mainituissa kahdessa tapauksessa ja toisin kuin Cheilin osalta soveltanut lieventävien olosuhteiden perusteella myönnettyjä alennuksia kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston mukaan yksilöityyn sakon perusmäärään.

225 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on komissiolle 7.2.2002 tiedoksi annetussa kirjallisessa kysymyksessä kehottanut komissiota muun muassa täsmentämään sakkojen määrää koskevaa laskentamenetelmäänsä ja perustelemaan sitä.

226 Komissio on 27.2.2002 päivätyssä vastauksessaan todennut, että oikea tapa laskea korotukset ja alennukset raskauttavien ja lieventävien olosuhteiden perusteella on soveltaa prosenttilukua sakon perusmäärään. Se on myös myöntänyt, ettei se ole päätöksessä noudattanut tätä laskentamenetelmää johdonmukaisesti nimenomaan Ajinomoton ja ADM:n osalta.

227 Kantaja ei ole istunnossa esittänyt huomautuksia sakkojen määrän laskentamenetelmästä, jonka komissio on kuvannut 27.2.2002 päivätyssä kirjeessään.

228 Tässä yhteydessä on korostettava, että suuntaviivojen mukaan komissio määrittää ensin sakon perusmäärän kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella ja korottaa ja/tai alentaa kyseistä määrää raskauttavien tai lieventävien olosuhteiden perusteella.

229 Kun otetaan huomioon suuntaviivojen sanamuoto, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi, että raskauttavien tai lieventävien olosuhteiden perusteella hyväksyttyjä korotuksia tai alennuksia vastaavia prosenttilukuja on sovellettava kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella määritettyyn sakon perusmäärään eikä kilpailusääntöjen rikkomisen keston perusteella sovelletun aikaisemman korotuksen määrään tai raskauttavan tai lieventävän olosuhteen perusteella myönnetyn ensimmäisen korotuksen tai alennuksen soveltamisen lopputulokseen. Kuten komissio on perustellusti korostanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa, edellä kuvattu sakkojen määrän laskentamenetelmä perustuu suuntaviivojen sanamuotoon, ja sillä voidaan taata samaan kartelliin osallistuvien eri yritysten yhdenvertainen kohtelu.

230 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa perusteella, että 10 prosentin alennukseen, joka on otettu huomioon sillä perusteella, että kilpailusääntöjen rikkominen on lopetettu heti viranomaisten puututtua ensi kertaa asiaan, on lisättävä 10 prosentin alennus, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut huomioon sillä perusteella, että Cheil on ollut myyntikiintiökartellissa passiivinen 27.8.1992 ja 10.3.1994 välisenä aikana (ks. edellä 183 kohta), jolloin saadaan lieventävien olosuhteiden perusteella kaiken kaikkiaan 20 prosentin alennus, jota on sovellettava 18 miljoonan euron suuruiseen sakon perusmäärään (ks. edellä 139 kohta), mikä merkitsee 14,4 miljoonan euron suuruista sakkoa ennen yhteistyötiedonannon määräysten soveltamista.

231 On muistettava, että komissio on myöntänyt Cheilille yhteistyötiedonannon D jakson perusteella 30 prosentin alennuksen siihen sakon perusmäärään, joka sille olisi määrätty yhteistyön puuttuessa, mikä vastaa nyttemmin 4 320 000 euron alennusta. Tästä syystä kantajalle määrättävän sakon loppusummaksi on vahvistettava 10 080 000 euroa.

Oikeudenkäyntikulut

232 Jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi työjärjestyksensä 87 artiklan 3 kohdan mukaan määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan. Esillä olevassa asiassa on näin ollen määrättävä, että kantaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan sekä kahdesta kolmanneksesta komissiolle aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(neljäs jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Cheil Jedang Corp:n maksettavaksi määrätyn sakon suuruudeksi vahvistetaan 10 080 000 euroa.**

2) **Kanne hylätään muilta osin.**

3) **Cheil Jedang Corp. velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan sekä korvaamaan kaksi kolmannesta komissiolle aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista. Komissio vastaa yhdestä kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Vilaras Tiili Mengozzi

Julistettiin Luxemburgissa 9 päivänä heinäkuuta 2003.

H. Jung

kirjaaja

M. Vilaras

neljännen jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Käsiteltävän asian taustalla olevat tosiseikat II-2482

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset II-2489

Oikeudellinen arviointi II-2490

1. Suuntaviivojen sovellettavuus II-2491

Asianosaisten lausumat II-2491

Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen II-2491

Seuraamusten taannehtivuuskiellon periaatteen loukkaaminen II-2492

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2493

Luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen II-2493

Seuraamusten taannehtivuuskiellon periaatteen loukkaaminen II-2496

2. Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus II-2503

Asianosaisten lausumat II-2503

Suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen II-2503

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen II-2504

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2506

Suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen II-2506

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen II-2514

3. Kilpailusääntöjen rikkomisen kesto II-2518

Asianosaisten lausumat II-2518

Korotuksen liiallisuus II-2518

Cheilin poissulkeminen kartellin kokouksista neljän kuukauden ajaksi ja se, että Cheil ei ole osallistunut kiintiösopimukseen ja tietojenvaihtoon 18 kuukauden aikana II-2520

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2521

4. Lieventävät olosuhteet II-2526
Asianosaisten lausumat II-2526
Cheilin passiivisuus II-2526
Sopimuksia on käytännössä jätetty soveltamatta II-2527
Hintasopimukset II-2528
Kiintiösopimukset II-2529
Myyntimääriä koskeva tietojenvaihtojärjestelmä II-2530
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2531
Cheilin passiivisuus II-2531
Sopimuksia on käytännössä jätetty soveltamatta II-2536
5. Päätöksen perustelut II-2543
Asianosaisten lausumat II-2543
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2544
Sakon laskentamenetelmä ja loppusumma II-2547
Oikeudenkäyntikulut II-2549